

TREMINTINYS

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SAJUNGOS LEIDINYS

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

Nr. 24 (105)

1993 m. gruodis

Zenonas SKRICKUS

Gimė Kristus

Kūčiu nakti lange žiburėlis
Tarsi kelrodė mirga žvaigždė.
Vel sugrižta, kas buvo išėjės,
Ir prie stalo kartu atsisės.

Iš tamsiausiu sugrižtame toliu,
Iš poliarinės tundros speigu.
Maldoje susikaupkime, broliai,
Gimė Kristus sušildyt širdžiu.

Tamsia nakti išklydės iš kelio,
Neieškok netikru pranašu.
Gimė Kristus - jis klysti negali -
Tiki žmonės, ir aš tuo tikiu.

Nestatykit bažnyčią ant kalno,
Nestatykit žemai lomose.
Ir bažnyčioje būna per šalta,
Jeigu Dievo nera širdyje!

Jonas STAŠAITIS

Tu atėjai

Aš, Viešpatie, pakalnėj gyvenu,
O Tu - pačioj kalnu viršūnėj.
Negera man. Į aukštumas kopiu.
Viršūniu ilgesys užbūrė.

Pakalnėj, Viešpatie, aš gyvenu.
Nepakenčiu savęs, kad menkas.
Per maža laimės - slėniuose dūstu,
Mano širdis neišsitenka.

Kopiu kalnan išaukštinti savęs, -
Nepakenčia puikybė slėnio.
Daraus pats sau, o ir kitems našta -
Be mellės, šilumos ir gérlio.

Taip, Viešpatie, pakalnėj gyvenu,
Tačiau pasiekti dangų noriu.
Kad atėjai, prisipažinsiu - užmirštu:
Ne žmonės pas Tave, o Tu pas žmones.

Šventi gruodžio 25d. yra labai sena tradicija, siekianti pagonybės laikus. Tą dieną valdovas Aurelijus paskyrė nenugalimojo dievaičio Mitros garbei, o imperatorius Dioklecijus Mitrai pastatė ne šventykla.

Krikščionybei įsigalint, gruodžio 25-oji buvo sukrikščioninta, igavo prasmingesnį turinį, pradėta šventi kaip tikrosios pasaulio šviesos nešėjo Kristaus gimimo diena. Pats Kristus tuo vardu save vadino: "Aš pasaulio Šviesa. Kas sekā manimi, nebevaikščios tamsybėse, bet turės gyvenimo šviesą" (Jn 3, 22).

Iš seno lietuviai gerbė, brangino didžiasias krikščionybės šventes. Tokia jau užmogaus prigimtis: jis nemėgsta gyvenimo vienodybę. Bažnyčiai savo spalvingomis šventėmis, giliu jų turiniu kelia šventinę nuotaiką, pažairina pilkų kasdienybę.

Sakysim, kad ir Kalėdos su pasakų seneliu arba puošnus Trys Karaliai. Antroji Kalėdų dieną mes, vaikai, bėgdavome prie langų. Būdavo, prapučiame lopinelį užšalusio stiklo ir dairomės bene paramatysime Kalėdų senelių aukštą, balą, barzdą, su dideliu maišu, pilnu dovanų, o rankoje laikantį gumboutą lazdu apsiginti nuo šunų.

Spėliodavome, iš kur Kalėdų senelis žirio, kurį vaikų paparti, pamokyti, o kurį pagirti, kuriam geresnį ska-

Smagios

nėstą į rankutę įduoti.

Jei Kalėdų senelis nespėdavo aplankyt laukiamą dieną, tai mes, vaikai, ryta atskélé rasdavome lauktiui kartais po pagalve ar po eglute, kitkart ant palangės.

Jei ir čia nieko nelaimėdavome, tai apžiūredavome batelius ir kojinates, ar kartais čia jis nebus dovanų jkišęs. Sako, kad Anglijos ir Amerikos Kalėdų senelis taip daro.

Ne mažiau mes, vaikai, laukdavome iš Trizų Karalių. Jų vadovas dažniausiai būdavo šmaikštaliežuvis, savo iškalba nenusileidžiantis vestuvių piršliui.

Štai jie mūsų gryčioje. Klausia keilio pas stebuklingą vaikelį Betliejuje. Paklausti, kas jie tokie ir iš kur atkeliau, prisistato:

- Mes-Trys Karaliai, atkeliavome iš krašto, kur miltų kalnai, midaus upės, alaus ežerai, saldainiai lyja, riestainiai sninga. Mes nėsame laimę, derlių ir visokį labą.

Malonu girdėti, kad kai kurių veiklesnių parapijų vadovybė dabar skiria lešių ir pasiūdina Karaliams drabužius (kaip antai Girdžiuose). Prabangiaus karalių drabužiaus vaikinai mielai sutinka eiti per žmones.

tos Kalėdu

Sovietmečio Kalėdos Girdžiuose

Labai stengėsi ateistai Dievą, ti-kybą pašalinti iš gyvenimo. Nepaliko ramybėj né didžiųjų švenčių-Kalėdų ir Velykų.

Varė visus be išimties į valdiškus darbus, o nepaklususius baudė kaip pravaikštininkus. Kai kas per Kalėdas ateidavo į tarnybą bent šventiškai apsirengęs. Taip pagerbdavo Kristaus gimtadienį.

Štai arteja 1972m. Kalėdos. Jos išpuola pirmadienį, tai darbo diena. Sukeliami ant kojų įstaigų ir įmonių vadovai, kad per Kalėdas visi dirbantieji būtinai ateitų į darbą, o neatėjusieji būtų nubausti.

Girdžių šaltkalviai, staliai ir ūkio darbininkai galvoja, ką daryti, tariasi. Randa abiems pusėms priimtiną išeiti. Per Kalėdas neis į darbą, o kad nebūtų nemalonumų né nedirbusiems, né vietos administracijai, už Kalėdų pirmadienį nutaria atidirbtį šeštadienį, kuris visada nedarbo diena.

Tokie "išradinė" buvo gal ne vien Girdžių darbininkai, ir tai rodo pagarbą tautinėms tradicijoms, priešinimasi tuo metu siautėjusių šėtoniškam naikinimui viso, kas šventa ir bažny-

Sveiki sulaukę Šventų Kalėdų!

ALVIZE VIVARINI (Venecijos mokykla). Marija su kūdikiu, Jonu Krikštytoju ir šventuoju Jeronimu. Tempera ant topolio plokštės, 1496m., Budapešto dailės muziejus

psalmių giedoti kaip kiti vienuoliai. Kuo galėčiau aš tave pagarbinti? Jau žinau.

Ir žonglierius prieš Marijos paveikslą pradėjo rodyti akrobato meną. Taip jis garbino Dievą ir Mariją ketetą dieną.

Kartą vienuolyne vyresniajam prieikė užėiti į jo kambarį. Jau iš tolo girdi bildėsi. Žvilgteli pro virstelėjusia s duris. O žonglierius- kad šoka, kad sukas suplukę prieš Marijos paveikslą. Pagaliau nusilpęs be sąmonės parkrinta ant grindų.

Tuo metu palubėje suplevena nuostabi moters figūra. Ji tokia žavi, kokios niekas nera regėjęs. Ją lydi angelai ir arkangelai. Visi susirenka prie parkritusio žonglieriaus. O toj žavi moteris ima šluostyt nuo jo veido prakaitą. Po to dingsta tylomis, kaip ir buvo pasirodžiusi.

Vienuolai palaidojo žonglierių sudilede pagarba. Jo kapas ir šiandien lankomas kaip šventojo.

Ko toj legenda mus moko? Visa, ką mes darome, Dievo akysse teturi menką vertę. Bet kai darome iš meilės Dievui ir Marijai, tokį mylinčios širdies veiksmą Dievas priima, nors jis tebūtų toks menkutis, kaip to žonglieriaus akrobatika. Dievas daugiau žiūri atliekamo darbo intencijos negu paties darbo didumo.

Kun. Viktoras ŠAUKLYS

1993m. gruodis

IREMIIINYS

2

J. ŠMIDTAITĖ

Nedžiugina manęs Kalėdų rytas

Kaip kitados Tėvynėj tarp savų.
Ir aš, lyg tas paukšteliis pabaidytas,
Mintim Tėvynėn tolimon skrendu.

Skrendu mintim i giminaijų lizdelį,
Kur augau, vargo nemačiau,
Kalėdom puošdavau eglaitę žalią...
O kaip laiminga aš tada buvau!

Linksmi šiandien varpai Tėvynėj gaudžia,
Kalėdų džiaugsmas veiduose visų...
O mano jauną širdį skausmas spaudžia...
Iš ginto lizdo ištremta esu.

1945 12 25

Įsimintinos Kūčios 1934-ieji

Būdamas jaunas husaras, dalyvavau nuostabioje kariškoje Kūčių vakarienėje. 1934m. gruodžio 24d. vakarą į pulko salę (Radvilėnų pl.) buvo suvežti visi pulko husarai, susirinko puskarininkai (liktiniai) ir karininkai, atėjo pulko karo kapelionas kun. Narmontas. Dalyvavo ir patsai pulko vadai gen. št. plk. ltn. Valiušis. Vakarienė prasidėjo 8 val. vakaro. Salė išpuošta, jos viduryje - Kalėdų eglutė. Visi karininkai vilki šventine uniforma, susikaupę, išdidūs. Vakarienė pradedama maldomis. Vadovauja pulko kapelionas. Groja pulko dūdų orkestras, dirigojančias kapelmeisterio J. Lechavičiaus.

Visi susėda prie baltomis staltiesėmis uždengtų stalų. Kiekvienam padėtas kalėdaitis. Pasimeldę laužėme kalėdaitį, valgėme pyragą, silkę, užsigerdami spanguolių kisielliumi. O pulko fotografas mus fotografavo.

Pasiklausę pulko orkestrui, pakiliai nusiteikę grįžome į kareivines.

1940-ieji

1940-ųjų Kūčias teko valgyti Kauno kalėjime, 105-oje kamerōje. Mūsų kamerōje buvo kunigas pranciškonas Martišius, be to, čia kalėjo beveik vieni lietuvių, tik vienas rusas ir du lenkai. Suruošti Kūčių vakarienę sumanė kame-

1934-ieji. 1-ojo husarų pulko Kūčių vakarienė

ros siela - Kauno "Romuvos" kino teatro savininkas inž. Petras Steikūnas. Mielai pritarėme visi - buv. Alytaus apskr. valst. saug. viršininkas Gimžauskas, gen. št. mjr. Ivašauskas, Gudžiūnų dvaro savininkas Chrapovickis, Kauno m. policijos valdininkas Tatarėlis-Totoraitis... Visi buvome sutaupę po riekelę kalėjimo duonos, stalą uždengėme švariomis paklodėmis. Kunigo Martišiaus vadovaujami, sukalbėjome maldas ir émėme dalytis kalėdaičiais - duonos riekelėmis. Nuoširdžiai vienas kitam linkėjome greitai išeiti į laisvę. Po vakarienės liūdnai, susimastę suglėmė, bet dar ilgai neužmigome: galvojome apie namus, artimuosius, apie neaiškią ateitį.

Du Kūčių vakarai Šiaurėje

Kūčios! Gražiausia, labiausiai vairystėje laukta šventė. Po balta drobine staltiese - kvepianties šienas, o ant stalono išpasakyti gardumynai...

Bet mes jau nebe vaikai. Ir mūsų namai - ne namai, o Komijos lagerio barakai, apjuosti spygliuotomis vielomis, pagražinti "vyškomis", iš kurų automatai kyšo. I mus nutaikyti. Gruodyje dažniau mūsų lietuvių brigada gaudavo siuntinių, laiškų. Nuo tada ir pradėdavome laukti Kūčių. O kurios gaudavo, vis kaupėme ką nors skanesnio švenčių stalui: baltesnį džiūvėslių, džiovintų obuoliukų ar riešutų saujele, net kartais ir vieną kitą saldainį. Gruodyje kai kam net prēskučių ar aguonų maišiuką rūpestingi namiškiai į siuntinių įdėdavo. Ir kalėdaičio, žiūrėk, nepamiršdavo: įvyniojė į sasiuvinio lapelį, visų mūsų džiaugsmui atsiųsdavo. O kas negaudavome siuntinių, jau prieš kelis mėnesius pradėdavome rinkti cukraus trupinėlius Kūčių stalui.

Speiguotą Kūčių dieną grįžusios iš darbo, šaltoje barako priemenėje gražiai nusiprausėme veidus, pasidalydamos kvepiančiu kažkieno muilu, o tada vadinamojoje brigados sekijoje rengėmės, puošmės: kas kasas pynė, kas šviesias apykaklaites siuvo prie valdiškų suknelių. Paskui baltom paklodėm dengėme iš vidurinės sekcijos atneštus stalus. Viduryje stalą atsirado eglės šakutė, žvakutės galas... Štai jau sutrintos aguonos, po lašelį į puodelius išpilstytas aguonų pienas, po keletą prēskučių įmesta, kad išmirkštų. Ant duonos riekučių išdė-

liotos varganos žuvelės - tai mūsų silkės. Bet didžiausias stebuklas - tortas iš smulkiai sutrintų duonos džiūvėslių, sudrėkintų cukraus sirupu. Nei iki to vakaro, nei vėliau nieko gardesnio neteko valgyti! Susėdusios už Kūčių stalo, užgesinome šviesą, uždegėme žvakutę. Kartojome maldos žodžius. Braukėme ašarą...

Gretimose sekcijose - tylu kaip niekada. Ten gyvena dvi rusų ir ukrainiečių brigados. Jos suprantą, kad pas mus šventę, ir viena kitą tildą, raimana. Labai tyliai, kad neprisišauktume savo "angelų sargų", giedame "Tylią naktį", "Marija, Marija" ir, žinoma, "Leiskit į Tėvynę"... Paskui, viena kitai padėkojusios už Kūčias, einame sapnuoti šviesių kalėdinių sapnų: tėviškės dangų, žydičių rugių lauką, bitučių dūzgesį vyšnių žieduose...

Už menką "pražangą" - žingsnį į šoną, einant į darbą kolonoje, mūsų brigadą nutarė nubausti.

Po sunkios ir ilgos darbo dienos per plačią tundrą nuaidėjo miesto šiluminės stoties sirena, skelianti darbo pabaigą. Dangus kaip milžiniška juoda eglė sužibio, sutvisko tūkstančiais žvaigždžių... Per pasaulį žengė Kūčių vakaras.

Sniegas pikta girgždėjo po nuenančiųjų kolonose kojomis, o mūsų, lietuvių, brigadą paliko. Gūdžioje šiaurės naktyje liko 30 merginų, keturi kareiviai su automatais ir du vilkšuniai.

Po valandžiukės išvedė į kelią, mūras liepė bėgti. Bėgome - kiek jėgos...

leido, iš baimės užmiršusios nuovargi ir alkį. Paskui liepė sustoti. Brigadą padalijo į dvi dalis: vienas nuvarė į griovį dešinėje, o kitas - kairėje. Įsakė gulti ir šliaužti. Baudimo operaciją lydėjo riksmai, užtaisomų automatų traškėjimas ir šunų draskymasis, lojimas. Vos kilstelėjus galvą, pasigirdavo dar baisesnis riksmais ir automatų barškinimas.

Viskas susimaišė: ašaros, vaitojimai, prakaitas ir sniegas. Akyse, burnoje, plaukuose - visur šaltas paralyžiuojantis sniegas. O šliaužti reikia. Dar liko du kilometrai kelio. Grioviai giliūs, sniego virš galvos... "Po plastunski, po plastunski, ... matij!" - klykia kareiviai. Kai viena mergaitė prarado sąmonę, sargyba pasigailėjo - leido iš griovių išeiti į kelią. O tuo metu milijonai šeimų pasaulyje šventę Kūčias, dalijosi kalėdaičiais, būrė laimę...

Grįžusios prie savo "namų" spygliuotų vartų, dar kokią valandą aplėdėjusios, vos laikydamosios ant kojų, protestavome - nesutikome eiti į zoną. Vargani, beteisiai žmogučiai! Norėjome įrodyti menkutę, bet žmogišką savo teisybę. Stingo, ledėjo drabužiai, kaustydami ir sielą. Ryškiai apšviesta zona, apraizgyta keliomis eilėmis spygliuotų vielų, atrodė kaip laimės šilumos rojus. Paskui, negalėdamos užmigti, atsikvošėjusios nuo patirto siaubo, viena kitos klausėme: "Už ką mus taip kankino?.. Nejaugi už tą netycia žengtą žingsnį?" Kūčių vakaro šventę palikome aplaistytą baimės ašaromis tundros grioviui sniege.

Aldona MACKEVICIŪTĖ-KAIRAITIENĖ

1942-ieji

Dar liūdnesnė Kūčių vakarienė buvo Pečioros lagerio ligoninėje Nr. 5. Čia gyvenome penki lietuvių: gydytojas Simonas Jonavičius, veterinarijos gydytojas Šikeris, felceris Juozas Žemaitis, felceris Anicetas Jakštės ir aš. Kadangi gyd. S. Jonavičius gyveno tik dviese su rusu gydytoju Pipelajevu, tai ir nutarėme ten surengti Kūčias. Aišku, lageryje bet

kokie susirinkimai buvo griežtai draudžiami, tad rinkomės patyliukais, prie temoje, po vieną. Čia vėl vietoj staltiesės buvo balta paklodė, lagerinė duona. Pasimeldę laužėme rupių duoną, turėjome šiek tiek ir Kūčių valgio - apipuvusios dvi kiančios žuvies. Kalbėjėmės apie Lietuvos paliktas šeimas, apie žiaurų karą, žiūrėjome riekučių riekučius.

Buvau kalinamas Kolymoje, apie tūkstantį kilometrų į šiaurės vakarus nuo Magadanė, tundroje pasimetusiame Čkalovo lagpunktė. Jau rugėjė pabaigoje įsismarkavo žiemaspiginantys šalčiai, pūgos. Be galio prastas maistas, sunkus darbas (po 12-14 valandų per parą), griežtas teroro režimas kasdien nusinešdavo po keliolika gyvybių. Vieną naktį mirė dar vienas lietuvis. Iš mūsų keturių, pavasarį čia atvežtų, likau vienas lietuvis tarp svetimtaučių, gerai nemokėdamas rusų kalbos, užguitas, jau beveik tapęs kliptu, neturėdamas su Tėvynė jokio ryšio. Man éjo aštuoniolikti metai.

Pamenu, tą vakarą, grįžęs iš darbo, po menkos vakarienės stropiai susisupau į sulopytą bušlatą, užsismaukia iki akių savo "budsonovkė" ir, susirietęs vėjo išpustyto barako kompiutuje, pradėjau snausti. Staiga atėjai Tu. Nesutrukė Tau spygliuotos vielos, ginkluotų sargybinių bokštelių, vilkšuniai. Tave mačiau pirmą kartą. Apsivilkusi evenkų kailinukais, apsiavus baltais veltiniais, galvą apsigobusi didžiuliui baltu, minkštučiu kaip sniego pusnis šaliku. Iš liūdnų mėlynų akių, jauno gražaus veido tuo supratau, kad Tu - lietuvaite. Tuomet man pasakei tik keletą žodžių: "Neišduok manęs..." Piršinėta ranka paglostei veidą ir dingai, nuplaukė, išnykai... Ši vizija mane nepaprastai sukrėtė.

Antrą kartą aplankė manė jau Taišeto OZR lageriuose, po Stalino mirties. Vakare, po komandos "atboj", vos užsnūdės patekau į požemius, iš kurių niekaip negalėjau išeiti. Staiga nežinia iš kur atsiradai Tu. Tokia jauna ir graži kaip ir tenai, Kolymoje, tik apsilankusi vasariškai, géléta sunute, vienplaukė. Paémusi manė už rankos, pažiūrėjai savo rugiagelių spalvos akimis ir nusiypsojusi tarei: "Eime." Atsidūrėme žydičioje pievoje. Čia aš paklausiau: "Sakyk, ar sugrišiu aš į Tėvynę?" Tu atsakei: "Sugriši, nes ten tavęs laukia." Vėl paprašei laikytį paslapčių ir nuplaukė...

Po dvejų metų išėjau į laisvę, grįžau namo. Vieną naktį Tu vėl aplankė manė: tokia pati jauna, graži, kaip ir prieš penkias dešimtis metų... Tik dabar atėjai per gimtojo kaimo laukus, ir ne viena - su vyresne drauge, juodai vilkinti, išblýskusi... Tarusi: "Kaip aš tavęs pasiilgau", pabučiavai manė šaltomis lūpomis ir, ši kartą nepaprašiusi laikytį paslapties, išnykai.

Kas Tu buvai, vedusi manė per gyvenimą? Gal manasi Likimas?

LIKIMAS

Buvau kalinamas Kolymoje, apie tūkstantį kilometrų į šiaurės vakarus nuo Magadanė, tundroje pasimetusiame Čkalovo lagpunktė. Jau rugėjė pabaigoje įsismarkavo žiemaspiginantys šalčiai, pūgos. Be galio prastas maistas, sunkus darbas (po 12-14 valandų per parą), griežtas teroro režimas kasdien nusinešdavo po keliolika gyvybių. Vieną naktį mirė dar vienas lietuvis. Iš mūsų keturių, pavasarį čia atvežtų, likau vienas lietuvis tarp svetimtaučių, gerai nemokėdamas rusų kalbos, užguitas, jau beveik tapęs kliptu, neturėdamas su Tėvynė jokio ryšio. Man éjo aštuoniolikti metai.

Pamenu, tą vakarą, grįžęs iš darbo, po menkos vakarienės stropiai susisupau į sulopytą bušlatą, užsismaukia iki akių savo "budsonovkė" ir, susirietęs vėjo išpustyto barako kompiutuje, pradėjau snausti. Staiga atėjai Tu. Nesutrukė Tau spygliuotos vielos, ginkluotų sargybinių bokštelių, vilkšuniai. Tave mačiau pirmą kartą. Apsivilkusi evenkų kailinukais, apsiavus baltais veltiniais, galvą apsigobusi didžiuliui baltu, minkštučiu kaip sniego pusnis šaliku. Iš liūdnų mėlynų akių, jauno gražaus veido tuo supratau, kad Tu - lietuvaite. Tuomet man pasakei tik keletą žodžių: "Neišduok manęs..." Piršinėta ranka paglostei veidą ir dingai, nuplaukė, išnykai... Ši vizija mane nepaprastai sukrėtė.

Antrą kartą aplankė manė jau Taišeto OZR lageriuose, po Stalino mirties. Vakare, po komandos "atboj", vos užsnūdės patekau į požemius, iš kurių niekaip negalėjau išeiti. Staiga nežinia iš kur atsiradai Tu. Tokia jauna ir graži kaip ir tenai, Kolymoje, tik apsilankusi vasariškai, géléta sunute, vienplaukė. Paémusi manė už rankos, pažiūrėjai savo rugiagelių spalvos akimis ir nusiypsojusi tarei: "Eime." Atcidūrėme žydičioje pievoje. Čia aš paklausiau: "Sakyk, ar sugrišiu aš į Tėvynę?" Tu atsakei: "Sugriši, nes ten tavęs laukia." Vėl paprašei laikytį paslapčių ir nuplaukė...

Po dvejų metų išėjau į laisvę, grįžau namo. Vieną naktį Tu vėl aplankė manė: tokia pati jauna, graži, kaip ir prieš penkias dešimtis metų... Tik dabar atėjai per gimtojo kaimo laukus, ir ne viena - su vyresne drauge, juodai vilkinti, išblýskusi... Tarusi: "Kaip aš tavęs pasiilgau", pabučiavai manė šaltomis lūpomis ir, ši kartą nepaprašiusi laikytį paslapties, išnykai.

Kas Tu buvai, vedusi manė per gyvenimą? Gal manasi Likimas?

Vladas STILPIS

Vilkija

O 1943-ųjų Kūčias Pečioros lagerio ligoninėje Nr. 5 valgėme tiktais trise - Leonas Bistras (buvo Lietuvos Ministras Pirmininkas, Krašto apsaugos ir švietimo ministras, Krikštonių demokratų partijos lyderis, filosofijos mokslo daktaras), Pranė Mackevičienė (buvo Telšių geležinkelio stoties viršininko žmona) ir aš. Daugiau lietuvių čia nebuvavo. Visos tu metų Kūčių vaišės buvo supuvusios žuvius. Krizostomas ŠIMKUS

1993m. gruodis

TREMINTINYS

3

Nuo saveš nepabėgsi

Nė be reikalo išišiebė aistros dėl Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro vadovo kandidatūros parinkimo. Šiek tiek istorijos.

Kai 1988m. kūrėsi tremtinį organizacija, KGB sąmoningai trukdė ten įtraukti politinius kalinius, tačiau steigėjai visgi ten įtraukė ir politinių kalinių, o jau 1990m. susikurė ir Lietuvos politinių kalinių sajunga. Ir abi politinės organizacijos, apimantios šimtus tūkstančių žmonių, teisėtai reikalauja, kad tautos genocido istorijos metraštis būtu objektyviai tiriamas. Taigi tam darbui turi vadovauti nepriekaištingos reputacijos istorikas arba teisininkas.

Kai buvo pradėti skelbtini Lietuvos AT Komisijos KGB veiklai Lietuvoje tirti darbo rezultatai, žmonės tuo susidomėjo. Ypač didelę reakciją sukėlė išaiškintas ekspresmerės K. Prunskienės bendradarbiavimas su KGB. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nustatė juridinės reikštės faktą: K. Prunskienė bendradarbiavo su KGB, turėjo slapyvardį Šatrija. Ar K. Prunskienė padarė nusikaltimą, bendradarbiaudama su KGB, reikia ištirti ir įrodyti tai atsakomybės klausimas. Kai kurie asmenys pradėjo ją ginti. Nuo ko?

Politinių kalinių ir tremtinį organizacijos pasmerkė ekspresmerės K. Prunskienės bendradarbiavimą su KGB ir atsisakė remti jos politinę veiklą. O pirmas gynimo signalas atėjo iš JAV (Cikagos): V. Skuodis teigiamai vertino K. Prunskienės politinę veiklą, smerkė Lietuvos politinių kalinių sajungą, atsiribojo nuo jos. Taigi ne politinių kalinių sajunga paskelbė iššūkį V. Skuodžiui, o jis - sajungai.

Panašų pareiškimą padarė ir nuo mūsų sajungos atsiriboję keletas politinių kalinių, tarp jų - V. Petkus, V. Girdzijauskas, A. Žilinskas, L. Dambrauskas. Pasipylė su V. Skuodžiu kalėjusių politinių kalinių pasiskymu apie abejotiną V. Skuodžio reputaciją. Išitikinės, kad politinių kalinių ir tremtinų sajungos patraukti savo pusen nepasiseks, V. Skuodis spaudos konferencijoje pareiškė, kad tai ne politiniai kaliniai, o valstybiniai nusikalteliai ir šnipai. Si terminologija Lietuvos žmonėms gerai žinoma. Taigi valstybiniais nusikalteliais buvo apšaukti ir be tyrimo bei teismo tremtieji i Sibiro šiaurės rajoonus mirčiai, ir su ginklu rankoje stoję i nelygią kovą su kur kas galingesniu priešu, su plunksna rankoje kvietę žmones vie-

ningai kovoti su okupantu.

Ar tik ne LDDP ieško pritarėjų panaikinti politinio kalinio statusą ir vėl grįžti, ką gero, prie totalitarinės sistemos? Tada nebuvu politinių kalinių nei tremtinų, o buvo tik "liaudies priešai", "banditai".

LDDP frakcija Seime (j. 3 vadovas J. Karosas) skubesnė tvarka kuria įstatymo pakeitimo formuluočę, kad Genocido ir rezistencijos tyrimo centro vadovo kandidatūros nereikiėtų suderinti su politinių kalinių ir tremtinų sajungomis. O V. Petkus spaudos konferencijoje jam antrina, kad, centro vadovo kandidatūrą derinant su politiniais kaliniais, bus pažeidžiamos visų kitų Lietuvos piliečių teisės. Komentuoti nereikia. Tik čia tiktų pridurti, kad žmogaus kūnas liko dvaysia išgaravo!

Liko neįminta mislė: kodėl politinių kalinių ir tremtinų sajungos į Genocido ir rezistencijos tyrimo centro vadovo postą siūlomieji penki istorijos mokslų daktarai neatsvérė vieno geologo, kurį LDDP pirmininkas premjeras A. Šleževičius teikia i ši postą, o Seimas ketina tvirtinti?

A. LUKOŠEVIČIUS

Lietuvos politinių kalinių sajungos vicepirmininkas

Nebūkime lengvatikiai

Valdžios vyru gražiu postringavimą apie integraciją į Vakarų gynybines struktūras prisiklausėme į valias, o principingo sprendimo, ryžto nėra. Užtai skubama rengti sutartį dėl karinio tranzito į Karaliaučiaus sritį...

Prisiminkime, kaip, ketvirtajam dešimtmeečiui baigiantis, tuometinė LKP suskato garsiai reikalauti Lietuvos ginkluotujų pajėgų stiprinimo, Baltijos šalių karo sajungos, gynybos priemonių, Šaulių sajungos rémimo ir tuo pat metu tylomis krišoraušesi po valstybės pamatais, uoliai renge Maskvos užplanuotas mūsų Nepriklausomybės pakasinas... Ne vienas lietuvis, patikėjęs LKP lozungą nuoširdumu, nesugebėjęs ižvelgti rafinuotos klastos, leidosi suvedžiojamas, suklaidinamas, apgaunamas...

Apmastymui keletas ištraukelių iš knygos "Lietuvos Komunistų partijos istorijos apybraiža" (t. 2 "Mintis", 1978).

"1935m. rudenį buvo išleistas naujas, dar reakcinės spaudos įstatymas, o 1936m. vasario mėn.- toks pat draugijų įstatymas. Šalyje vis dar tebebuvo karo stovis ir buvo stiprinamas karinis policinis aparatas, pastatyti nauji kalėjimai Raseiniuose, Tauragėje, Utenoje, įsteigta Dimitravo priverčiamųjų darbų stovykla. Šaulių sajunga buvo dar labiau sukarinta. Didėjo represijos prieš revoliucioninio judėjimo dalyvius." (p. 352)

"Z. Angarietis 1936m. liepos 8-9d. laiške LKP CK Sekretoriatui rašė: "Reikia taip visą darbą statyti, kad plačiausios masės žiūrėtų į mūsų partiją kaip į lietuvišką partiją, kaip į partiją, kuri gina plėtros Lietuvos liaudies reikalus, kaip į tokią partiją, kuri reaguoja dėl visų svarbesnių Lietuvos gyvenimo įvykių. Reikia taip dirbti, kad plačioji liaudis žiūrėtų į LKP kaip į savo partiją, kuri visomis savo šaknims suaugusi su Lietuvos liaudimi." (p. 411)

"LKP Centro komitetas 1939m. kovo 23d. atsišaukime į visus piliečius (...) ragino "visus už Lietuvos nepriklausomybės gynimą stovinčius sluoksnius suvienyti savo jėgas kovai prieš gresiančią vokiečių okupaciją", "stiprinti ginkluotas krašto pajėgas", "kad visa liaudis būtų apmokoma ginklo vartojimo, kad ji būtų apginkluota", ragino visur organizuoti "nepriklausomybės gynimo komitetus", "sudaryti Pabalijo šalių karo sajungą prieš gresiančią joms vokiečių okupaciją", "o ypatingai remtis Tarybų Sajunga, ne kartą padėjusia apginti Lietuvos nepriklausomybę." "Lietuvos Komunistų partiją ragino piliečius šaukti susirinkimus, kurti patriotinio fronto skyrius ir Lietuvos nepriklausomybės gynimo komitetus, stoti į Šaulių sajungą, remti gynybos priemones ir reikalauti jų sudėmokratinimo..." (p. 411)

Feliksas TIŠKUS

kančių.

Negi Seimo didžiojoje frakcijoje nėra nė vienos galvos, kuri suvoktu, kad toks dirbtinis įtampos kėlimas visuomenėje dar labiau poliarizuoją ja, kad jau praėjo vienpartinės "buldozerinės demokratijos" laikai ir jau nebeįmanoma užčiaupti burnų ir tikėtis, kad piktai kėslai niekada neiškils į paviršių?

Teodoras ČIAPAS

Kalėdiniai troškimai

"Tauro" apygardos Lietuvos laisvės kovotojų laikraštis "Laisvės žvalgas" 1946m. gruodžio 20d. Nr. 26 rašė: "Mūsų žmonės prie šių metų kuklaus kalėdinio stalo atsimins savo tėvus, savo motinas, brolius, seseris ir kitus artimuosius, kurie kenčia neapsakomą vargą Sibiro taigose, kasyklose, koncentracijos lageriuose, kalėjimuose, tardymo kamerose... Šią dieną visi lietuviai prisimins ir savo brolius-Laisvės kovotojus, kurie, atskirti nuo savo namų židinių, sunkiomis sąlygomis veda atkaklią kovą prieš savo azijatiškus pavergejus. Šią dieną mūsų visų troškimas yra nenugalimas nöras, kad greičiau sužlugtų dvidešimto amžiaus tamsybių viešpats-- Sov. Rusija ir būtų nušluota nuo žemės paviršiaus toji šlykštis bolševikinė tironija, kuri vienintelė šiuo metu drumscia žmonijos ramų ir laimingą gyvenimą."

Namų reikalus greičiau ar lėčiau susitvarkysime. Laikas veikia demokratijos naudai. Sovietmečio užkratų palengva atsikratysime. Tai supranta net DDP: skelbiasi jau atsisakiusi bolševizmo ideologijos ir visomis kėturiomis kabinasi į ekonomiką, deja, vėlgi bolševikiniai metodais. Ipratimas baisiau už prigimimą.

Tačiau rinkimų į Rusijos Dūmą rezultatai verčia mus būti labai budrius. V. Žirinovskio partijos sėkmė rinkimuose- realiausvai rudo fašizmo grėsmė. Grėsmė ne tik mums, artimiausiems Rusijos kaimynams, bet ir visai Europai. Ar pajėgs aukštieji užsienio politikos formuotojai įvertinti situaciją, paklausyti Seimo Opozicijos nuomonės, pasitarti su ja ir veikti išvien?

Prie mūsų slenkščio didžiausia krikščioniškojo pasaulio ramybės ir taikos šventė- šv. Kalėdos. Pasitikime jas, pasitikėdami Dievo Apvaizda ir būdami tviro tikėjimo. Juk pargrižome iš "sibirų" ir nepaniekinome žuvusių, sušalusiu, negrižusių likimo brolių ir seserų atminimo, o puoselėjame jį, kaip patį brangiausią palikimą mūsų palikuoniams. Be jo ir Lietuvos neatkurtume.

Linksma tad šv. Kalėdų ir laimingų Naujuų metų!

Paulius DEMIKIS

Grižtame į KGB rūmu kameras

Nr.	Vardas, pavardė	Imeis	Adresas, telefonas	Patologas ar būdymas	Menos diena	Metas	Patologas
1	Tadevas Chliadis	1929	Utenos g. 10-11, 98-21-46	Kalėjimas	XII/12	11	Šeptas
2	duomenis iš Utenos	1919	Utenos g. 10-11, 98-21-46	Kalėjimas	XII/12	11	Šeptas
3	Antanas	1905	Utenos g. 10-11, 98-21-46	Kalėjimas	XII/12	11	Šeptas
4	Antanas	1928	Utenos g. 10-11, 98-21-46	Kalėjimas	XII/12	11	Šeptas
5	Almantas Šiaulaitis	1920	Utenos g. 10-11, 98-21-46	Kalėjimas	XII/12	11	Šeptas
6	Vladas Krušas	1932	Utenos g. 10-11, 98-21-46	Kalėjimas	XII/12	11	Šeptas
7	Algirdas Stasiūnas	1927	Utenos g. 10-11, 98-21-46	Kalėjimas	XII/12	11	Šeptas
8	Algirdas Endriukaitis	1936	Utenos g. 10-11, 98-21-46	Kalėjimas	XII/12	11	Šeptas
9	Alvydas Sajūdus	1926	Utenos g. 10-11, 98-21-46	Kalėjimas	XII/12	11	Šeptas
10	Andrius Geras	1908	Utenos g. 10-11, 98-21-46	Kalėjimas	XII/12	11	Šeptas
11	Stasys Čepelis	1916	Utenos g. 10-11, 98-21-46	Kalėjimas	XII/12	11	Šeptas
12	Bronius Šiaulaitis	1939	Utenos g. 10-11, 98-21-46	Kalėjimas	XII/12	11	Šeptas
13	Algirdas Gricius	1927	Utenos g. 10-11, 98-21-46	Kalėjimas	XII/12	11	Šeptas
14	Sarka Masa	1916	Utenos g. 10-11, 98-21-46	Kalėjimas	XII/12	11	Šeptas
15	Alvinas Pitruliecas	1924	Utenos g. 10-11, 98-21-46	Kalėjimas	XII/12	11	Šeptas

Budėjimo KGB rūmu 45-oje kamerose žurnallas

pasmerkimo už kolaboravimą su okupantu? Iš tiesų yra dėl kó susirūpinti. Tačiau ne mažesnis rūpestis ir atsakomybė tenka gausiai politinių kalinių ir tremtinų šeimai. Negalima leisti, kad buvusieji komunistai galėtų įvykti tokį nusikaltimą ir dar kartą negailestingai pasityčiotų iš didžiausiojo Tėvynės skausmo. Būriai mūsų likimo brolių ir seserų plaukė prie KGB rūmu gruodžio 12d., sekmadienį. Su žvakelėmis rankose žmonės giedojo giesmes, kvietė aukštąjai šalies valdžią laikytis teisingumo ir paisyti susitarimų. Iš Arkikatedros po Šv. Mišių atžygiavo didelė kolona konseruatorių suvažiavimo dalyvių. Eiseina su tik ką pašventinta partijos vėliava apsuko aplink rūmus, stiprindama susišinkusių viltį, kad ateis metas, atitaisyti DDP nedorybes, dar ir šian-

dien tebedaromas.

Seimo nariai Antanas Stasiūnas ir Algirdas Endriukaitis su grupe politinių kalinių nusileido į KGB rūmu pusrūsi. A. Endriukaitis paaiškino: "Pradedame akciją partizanų vado A. Ramanauskas-Vanago kamerose. Čia jis buvo laikomas su išplėstais lytiniais organais. Noriu priminti, kad šiandien jo budeliai dar tebevaikščioja laisvi. Galiu tik tiek pasakyti. Lietuvoje nėra tokios tarnybos, tokį pareigūnų, kaip ginklo draugai partizanai, kurie tuos budelius surastų. Ir dėl to mes esame čia. Noriu pabaigti Bronės Linauskienės žodžiais:

"Mes per anksti, gal per vėlai atėjome. Vieni jau šventė kruvinąją puotą, Kiti gi apraudojo Lietuvą parduotą."

1993m. gruodis

TREMINTINYS

4

Memorandumas

Genocido centras turi tarnauti

Tiesai ir Lietuvai!

Lietuvos politinių kalinių, tremtinių ir įvairių pažiūrų Respublikos Seimo narių dėka buvo susitarta, kaip išsaugoti ir panaudoti KGB archyvus. Seimas bendru sutarimu priėmė Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro įstatymą bei nutarimą dėl jo įgyvendinimo tvarkos.

Buvo likę tik patvirtinti Centro nuostatus ir paskirti jo vadovą. Politiniai kaliniai ir tremtiniai į Centro vadovo pareigas yra siūlę kelis kandidatus, tarp kurių būta žinomų ir autoritetingų mokslininkų istorikų, turinčių mokslo laipsnį ir didelę mokslinio darbo patirtį. Visos kandidatūros atmettos. Ministras Pirmininkas A. Šleževičius-LDDP pirmininkas, nepaisydamas nutarimo teiginio: "Centro nuostatai ir vadovo kandidatūra turi būti suderinta su Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga, Lietuvos politinių kalinių sąjunga...", Centro vadovo kandidatūrą Seimui pateikė nesuderinės su šiomis sąjungomis ir nekreipdamas dėmesio į jų argumentuotus protestus. Maža to, keičiamas nutarimas-politiniams kaliniams ir tremtiniam atimama teisė pritarti ar nepriartoti Centro vadovo kandidatūrai.

Deklaravusi tautos susitaikymo ir visuomenės santarvės idėjas, LDDP Seimo dauguma ir Vyriausybė dabar demonstruoja panieką įstatymui bei susitarimams, megaujasi savo partijos vienvaldyste. Pradėta okupacijos, išdavikų ir kolaborantų pateisinimo ir kovų už laisvę menkinimo kampanija. Pastarojo meto LDDP politiniai veiksmai rodo, kad sukama sovietinės santvarkos restauravimo keliu. Tai privalo suvokti ir įvertinti kiekvienas Lietuvos pilietis. LDDP nuostatai mūsų kovų ir kančių liudijimų archyvus ir Genocido ir rezistencijos tyrimo centrą perduoti savo parankiniams tenka, vertinti kaip mėginių slėpti kolaborantus, genocido vykdytojus ir jų talkininkus, klastoti pasipriešinimo okupacijai istoriją. Genocido ir rezistencijos tyrimo centru turi vadovauti dori, sažiningi žmonės, parinkti politiniams kaliniams ir tremtiniam pritariant.

Protestuodami prieš susitarimų laužyną ir LDDP klastą, mes, buvę politiniai kaliniai ir tremtiniai, grįžtame į buvusių KGB rūmų kameras, daugelio mūsų laistytas krauju ir perpildytas kančią.

Tikime- teisė ir teisingumas įveiks klastą, ir niekam nepavyks dar kartą Lietuvoje pasmaugti demokratija ir laisvę.

*Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos prezidentas B. GAJAUŠKAS
Lietuvos politinių kalinių sąjungos pirmininkas A. STASIŠKIS
Vilnius, 1993m. gruodžio 12d.*

Pirmasis Tėvynės Sajungos suvažiavimas

Suvažiavimas vyko Vilniuje gruodžio 11, 12d. Konservatoriai priėmė partijos įstatus ir programą bei keliolika svarbių dokumentų, svarbių ir politiniams kaliniams bei tremtiniam.

Lietuvos konservatoriai vertina "LDDP" nusistatymą perduoti Genocido centrą ir archyvus į savo patikėtinų rankas, kaip mėginių stabdyti genocido ir rezistencijos tyrimus, slėpti represijų vykdytojus, kolaborantus ir jų darbus." Tėvynės Sąjunga "remia politinių kalinių ir tremtinių teises ir reikalauja, kad LDDP laikytusi bent elementaraus padoromo". Tokios aiškios nuostatos šiuo skaudžiu ir svarbiu klausimu ne tik genocido aukoms, bet ir visai tau-tai-pasigendame ir iš kitų politinių partijų. Laukiame aiškios ir tvirtos jų paramos.

Suvažiavimas pasmerkė "dabarinę Lietuvos vadovybę, vis labiau pasiduodančią Rusijos siekiams". Taip pat priimta rezoliucija, ginanti buv. Vyriausybės vadovą G. Vagnorių ir buv. ministrę E. Kunovičiūnį nuo šmeižtų ir LDDP siekimo politiškai su jais susidoroti. Suvažiavimas paragino LDDP daugumą Seime, Vyriausybę ir Prezidentą "paremti atskirų policijos ir prokuratūros padalinii pastangas grūmtis su plėškavimu, reketu ir valstybės mastu imtis ryžtingu priemoniu

Rapolas DILDÉ

Tauri TFP draugijos misija

Istorijos profesorius iš San Paulo ponas Plínio Corrêa de Oliveira 1960m. įkūrė Brazilijos draugiją "Tradicija, šeima ir nuosavybė" (TFP). Draugijos įkūrėjas iki šių dienų tebéra draugijos tarybos pirmininkas. Taurios draugijos idėjos veikiai paplitę po Pietų ir Šiaurės Ameriką, o po to į Europą, Australijoje, Pietų Afrikoje. Draugijos pirmininko iniciatyva TFP skyriai įsteigtie 20- yje pasaulyje šalių.

Draugija visame pasaulyje rinko parašus atkurtai, bet tuo met dar nepriapintai Lietuvos Nepriklausomybei paremti. Buvo surinktas rekordinis parašų skaičius- beveik 5,2 milijono. Tai pati didžiausia kada nors istorijoje buvusi peticija. Dokumentas su visais parašais 1991m. vasarą buvo įteiktas Lietuvos Par-

Ar Lietuvos nacionalinė politika netaps vienpartine?

Seimo Opozicijos partijos: tautininkai, demokratai, krikščionys demokratai ir konservatoriai paskelbė memorandumą Respublikos Prezidentui A. Brazauskui dėl Lietuvos nacionalinės užsienio politikos principų. "Lietuvių tauta niekuomet nesitaikstė su nepriklausomybės praradimu ir sudėjo nesuskaičiuojamas aukas kovose dėl jos. Ši kova bei tautos valia, išreikšta referendumais, sudarė tvirtą Lietuvos užsienio politikos pamatą: įtvirtinti nepriklausomybę, siekti besalygiško ir greito okupacinės kariuomenės pasitraukimo, reikalauti Lietuvai padarytos žalos atlyginimo, jokiui pavaldžiu nesijungti į post-sovietines Rytų politines, karines, ekonominės ir kitokias sąjungas bei sandraugas. Vyriausybės, dirbusios po Kovo 11-osios, besalygiškai vykdė šį priesaką. Reikia pažymėti, kad ir po 1992 metų rinkimų Seimas ir LDDP sudaryta Vyriausybė deklaravo užsienio politikos tėstinumą ir kurį laiką jo laikėsi. Tuo buvo patvirtinama, kad tie uždaviniai ištis priklauso nacionalinei; o ne kurios nors partijos politikai", - rašoma dokumente. Tačiau aukštą Lietuvos pareigūnų pareiskimai apie "konfidencialios užsienio politikos" priviliumus kelia pagrįstą susirūpinimą, kad nacionalinė užsienio politika veikiai gali tapti vienpartine. Memorandumo autoriai mano, jog Prezidento pareiga rūpintis, kad taip neatitiktų. Rusijos interesai keilia potencialią grėsmę Lietuvos saugumui. Lietuva viena negali garantuoti savo saugumo. "Šiuo metu Europoje veikia tik dvi kolektyvinės gynybos sistemos: NVA ir NATO". Rinktis NVA sistemą draudžia Konstitucijos 150 straipsnis. Todėl reikėtų "pateikti oficialų Lietuvos prašymą dėl narystés NATO", taip pat stengtis sudaryti dvišales sutartis gynybos su šalimi, NATO narėmis; "jungtis prie Centrinės Europos Iniciatyvos". Stipri ir sutelkta nedidelėje Karanaučiaus srityje Rusijos kariuomenė keilia grėsmę ne tik Lietuvai, bet ir visai Europai. Lietuvos saugumas labai susilpnėtu, jei būtų įteisintas karinis tranzitas per Lietuvą į Karaliaučiaus kraštą. "Pamatinai Lietuvos" nacionalinės politikos principai... turi būti nustatomai plataus politinių partijų svarystymo ir sutarimo pagrindu", - teigia memorandumu autorai.

IŠ SEIMO IR VYRIAUSYBĖS RŪMU

Parengė Edmundas SIMANAITIS

Kada Seimas įvertins Laisvės kovotojus?

Seimo Opozicija dar lapkričio pradžioje pateikė Seimui įstatymo pataisą, kurią priėmus Lietuvos laisvės kovų dalyvių teisės būtų prilyginamos Lietuvos karių teisėms. "Tremtinio" korespondentas gruodžio 8d. spaudos konferencijoje paklausė Opozicijos lyderį prof. V. Landsbergį:

"Jūsų pasirašyto įstatymo projekte rašoma, kad "Ginkluoto pasipriešinimo dalyviai skelbiami Lietuvos kariais savanoriais, pripažįstami jų apdovanojimai ir jiems teikiamas atitinkamos socialinės garantijos". Tikriausiai čia kalbama apie abiejų okupacijų pasipriešinimo dalyvius? Kokiais dokumentais remiantis, sprendžiama apie dalyvavimą ginkluotame pasipriešinime? Yra du duomenų šaltiniai: okupantų sudarytos bylos ir išlikę partizanų štabų dokumentai. Kokia teisinė institucija galės pripažinti dalyvavimą ginkluotame pasipriešinime faktą?"

Prof. V. Landsbergis atsakė: "Įstatyme nenurodomi visi įstatymo realizavimo mechanizmai. Tai pojstatyminių aktų sritis. Galima tikėtis, kad tas darbas bus daromas, pasikliaujant ir tremtinių archyvais, ir išlikusiais pasipriešinimo štabų archyvais, taip, kaip buvo dirbama Aukščiausioje Taryboje ir suteikiant rezistento pažymėjimus. Tie pažymėjimai netekia jokių socialinių garantijų, bet palaiko žmogų moraliai, ir kai kas galbūt galėjo jais pasiremti, įrodydamas esąs ginkluoto pasipriešinimo dalyvis, o ne "banditas" ar "liaudies priešas". Tai realizuoti būtų galima, nes turime pagrindą. Mes gavome Lietuvos laisvės kovotojų atnaujintą prašymą pripažinti žuvusių rezistencijos dalyvių apdovanojimus Vyčio kryžiumi. Tai reikėjo padaryti Aukščiausiajai Tarybai, bet tada mes neturėjome Vyčio kryžių. Dabar galiu pasakyti, kad tai buvo klaida. Tai reikėjo padaryti ir neturint Vyčio kryžių. Dabar kažin ar tai bus padaryta? Galbūt po kitų rinkimų. Nežinau, kaip klostysis šie reikalai. Bet tai reikia padaryti. Ir apdovanojimai, ir socialinės garantijos turi būti pripažinti. Yra išlikusiu sužolotu, kąkintu kalėjimuose, gulaguose, sveikatos netekusiu pasipriešinimo dalyvių, dešimtys tūkstančių žuvusių. Reikia pasirūpinti žuvusių kovotojų senais tévais, jei jie dar gyvi. Tikslius kovotojų sąrašus bus labai sunku sudaryti. Galimas daiktas, kad jie niekada nebus užbaigti, nes yra be galio daug nežinomų karių. Tačiau tuos, kurie žinomi, ar jų tévus turėtų pasiekti įstatymu numatomos garantijos. Kokios jos bus- tai apibrež pojstatyminis aktas."

Jokių apribojimų buvusiems KGB darbuotojams

Lietuvos Respublikos Generalinis prokuroras A. Paulauskas, atsakydamas į Seimo nario Antano Stasiškio 1993m. spalio 20d. paklausimą dėl buvusio KGB Jonavos skyriaus viršininko darbo VI "Azote" teisėtumo (priminsime, kad kagebistas paskirtas ginkluotos struktūros vadovu), 1993m. lapkričio 26d. raštu Nr.7/2-371 patvirtino, kad "Lietuvos Respublikos įstatymai nenumatė jokių apribojimų buvusiems KGB darbuotojams dirbtį valstybinėse įmonėse." Tame pačiame rašte aiškinama, kad kagebistams neleidžiama dirbtī tik privačiose saugos ir sekimo tarnybose.

Seimo spaudos konferencijoje tarptautinės teisės specialistas Vilniaus universiteto doc. V. Vodopala buvo paklaustas, ar néra pažeidžiamos žmogaus ir piliečio teisės, kai okupanto slaptosios tarnybos aukščiai karininkai su buvusių, bet neįšardytu KGB informatoriu tinklu šnipinėja jau nepriklausomos Lietuvos valstybės piliečius?

Garbusis tarptautinės teisės specialistas, ir šiaip nepergarsiai kalbėjės, taip nuleido balsą, kad atsakymo nepavyko išrašyti juoston.

Kada Lietuvoje Teisingumas prabils normaliu balsu?

lamento vadovui prof. V. Landsbergui. Ši didžiulė moralinė parama padėjo daugeliui valstybių greičiau apsispręsti ir pripažinti Lietuvą kaip nepriklausomą valstybę.

Nesenai Seimo narys A. Račas priėmė svečius iš Brazilijos ponus Jolo Luiz Da Costa Carvalho Vidigal ir M. Leal Da Costa. Abu svečiai TFP draugijos nariai. Jie domisi Lietuvos kultūriu, dvasiniu gyvenimu. Svečiai propaguoja ir platina draugijos leidžiamą literatūrą apie Fatimos Dievo motiną, jos apsireiškimus ir jų atgarsius Lietuvoje. Ypač pabrėžiamas lie-tuvėnų tautos kančių mastas ir prasmė, skaudi okupacijos laikotarpio patirtis bei pusę amžiaus trukęs religijos persekocijimas. Svečiai atvežė draugijos TFP išleistą knygę "Fatimos Apsireiškimai ir Pranešimai", visą leidimą skyre Lietuvos katalikams.

Jurgis NAGINIONIS

1993m. gruodis

IREMII NUS

5

Linksmojoji suknelė

Mano istorija beveik niekuo nesiskiria nuo tūkstančių kitų, to paties likimo brolių ir sesių suėmė, tardė, kankino, nuteisi 10-ių metų... Tačiau noriu papasakoti apie tą mažutį, gal dar vaikiško džiaugsmo spin-dulėlį, kuris pralinks mindavo mane tame balsajame pragare.

Vieną velyvą 1948m. rūdėnus vakarą į mano kambarį įgruovo rusų kariškiai. Vos spėjau ant perkelinės, smulkiai pamarginotos suknelės užsivilkti seną paluką. Kieme jau laukė kariškas sunkvežimis. Kareivai, messte įmetę mane, ant galvos užvertė purviną brezentą ir nuvėžė į saugumą.

Pirmasis tardymas tešesi iki ryto. Išgirdau baisybę keiksmų, šūkavimų, grasinimų. Tokių piktų žmonių man dar nebuvu tekę matyti. Mintyse šaukiausi šv. Marijos pagalbos ir stiprybės... Jau prašvitus, matyt, pavargės mano "auklėtojas" iškvietė sargybinį ir liepė mane nuvesti į "boksa". Nesupratau to žodžio prasmės, nebuvau jo girdėjusi. Sargybiniu lydima nusileidau į saugumo požemį. Čia mažyčiamė kambarėlyje manęs laukė kariškai apsirengusi moteris. Ji liepė visai nusirengti. Išcupinėjo kiek-vieną mano drabužių siulepę, išpjauštė visas sagas, sagutes, basčių užsegimus, išvėrė gumutes, atėmė metalines šukas, ištraukė plaukų segtukus. Paskui, žvangindamas raktais, sargybinis atrakino stora skarda apkaltas duris ir ištumė mane lyg į betoninę dėžę. Ji buvo apie 2m ilgio, gal 1,20m pločio. Viduryje tarp sienų įmūryta sprindžio pločio lenta. Už jos šlapios, krauju prispjaudytos grindys. Palubėje degė spygliuota viela apraizgyta maža lemputė. Tai štai kas tas "boksa".

Jaučiaus laiminga, kad čia galėsiu ramiai pasėdėti ir viską apmąstyti. Deja, susikaupti trukdė už durų brazdantis sargybinis. Jis nuolat varstė stiklo akutę duryse ir stebėjo, ką aš veikiu. Keturios nebylios betono sienos. Kam pasiskusii? Pabiro ašaros. Nepajutau, kaip balsu pravirkau. O prižiūrėtojas piktai beldžia į duris, liepia nutilti. Vadinasi, čia ir verkti negalima. Tapau beteise kaline. Kad turėčiau kuo, savo skausmą įrašyčiau sienose. Tik dabar supratau, kodėl daroma tokia balsi krata...

I tardymus vedė po kelis kartus per parą. Dažniausiai naktimis. Vis tie patys klausimai, keiksmai, akistatos, mūšimai. Šiame pragare pagalvojus apie savajį "boksa"; atrodė, kad ten, požemyje, sėdėti-rojaus palaima. O iš tardymo- nežinia, ar gyva išeisi...

Nepamirškime LLA vado Kazio Veverskio

Keliaujame Kauno-Kėdaijinių keliu, tada vadinamu Vytauto Didžiojo vieškeliu. Štai ir senasis Raudondvario tiltas per Nevezį, tiksliau- tik išlikusių šio tilto atramos. Taip, čia, kiek įkalnėje. Tai įvyko 1944m. gruodžio 28-ąją. Nekaltujų Bernelių dieną. Baltu sniegų nuklotą žemę šioje vietoje aplaistė krauja. Stribo rankos paleista kulką pavijo į, tuokart išėjus be ginklo, vos 21-erių sulaukus. Netikėtai užkluptas, krito Lietuvos Laisvės Armijos (LLA) įkūrėjas ir jos vadė Kazys Veverskis.

Apsidairomė. Deja, nei kryželio, nei stulpelio, nei pilkojo akmenėlio su jo

Kartą, atvesta tardyti, pamaciau tévelį. Sédėjo jis sulinkęs, nusigandęs, mane pamatęs, visai išbalo. O būdavo toks žalus, energingas! Ištužės tardytojas liepė jam savo neklaužadai dukrai įsakyti, kad viską prisipažinčiau. Išgirdau tylį drebantį jo balsą: "Vaikeli, pasisakyk, ką blogo esi padariusi." Jo akyse sublizgėjo ašaros... Kiek galėdama garsiau sušukau: "Téti, mane kaltina nebūtaias dalykais, aš neturiu ko prisipažinti!" Ir puoliau po jokį. Tačiau tardytojas žiauriai mane nusivedė į kampą ir įsakė sargybiniui išvesti.

Grįžusi į "boksa", graudžiai pravirkau. Be galio gailėjausi tévelio. Nors sargybinis keliis kartus beldė į duris, bet ašaros biro nesulaikomai. Sédėjau ant sprindinės lentos, o jos vilgė mano perkelinę suknelę. Ir staiga- jos marguose piešiniuose pastebėjau besišypsantią kiškio galvutę... Nusisypsojau ir aš jam. Rodos, jis man net mirktelėjo. Tame betono kape pa-siutau nebe tokia vieniša... O vėliau išmokau suknelėje surasti ir paukšteli, ir gėlytę, ir saulę, ir žvaigždes- tiek. daug ten buvo rutuliukų, brūkšnelių ir taškelių. Laisvėje būdama, net nežinojau, kad turiu tokią linksmą suknelę! Net tardymuose, pažvelgusi į linksmąjį suknelę, jausdavausi drąsesnė, stipresnė.

Buvau kažkur, girdėjusi, kad kaliniai ir tremtiniai, vežami į tévynę, pasiūma bent saujele gimtosios žemės. O ką aš pasiūsimi, jei vien betonas aplink? Jo né gabalėlio plikais pirštais neįšlups.

Kartą po suņkaus tardymo mane vos pavedė. Numetė "bokse" ant grindų. Nežinau, kiek ten gulėjau, bet, kai akis prameriau, mano galva buvo prie pat durų. Jose pastebėjau ši apacios atplyšusį mažą skardos gabalėli. Durys buvo be slenkščio, ir mano mažasis pirštai tilpo tarp durų ir grindų. Juo ēmiau judinti skardos atplišelę. Po ilgo darbo nago dydžio, skardos gabalėlis buvo mano rankose. Be galio apsižiaugiau- tai bus man šventa reliquia iš Lietuvos. Bet kur paslepsti ši geležinį daikta?

Ir vėl išgelbėjo mano linksmojo suknelę. Mat jos palankas, buvo atsiūtas plona siuļė. Tuo skardos gabalėliu vienoje vietoje praardžiau siuļė ir užkišau savo brangenybę. Vėliau, turėdama laiko, megindavau apčiuopti savo reliquia, bet, mano džiaugsmui, ne visada ir pati ją surasdavau. Sargybinui nemant, kartą su ja išrežiau sienoje, prie grindų, keliis pādrasimimo žodžius. Žinojau, kad "boksa"

ir po manęs neliks tuščias...

Vieną dieną iš "bokso" mane perkélė į kamerą. Kiek buvo džiaugsmo! Pamačiau langą, nors ir užkaltą lentomis. Per ji buvo matyti žydro dangaus lopinėlis, toks mielas ir brangus. Ant gultų sédėjo į skarą susisupusi moteris. Né nepajautau, kaip ją apkabinau. Juk būsiu ne viena! O jau maniau, kad "bokse" vieniša baigsiu gyvenimą, nors buvau tik 19-os metų.

Bet mano kaimynė stebėjo si, kad aš kalėjime tokia linksmą. Rodžiau jai linksmą suknelę, bet ji į mane žiūrėjo itariai, mažai kalbėjo. Tik daug meldési ir sunkiai dūsavo.

Paskui mane išvežė į Vilnių, patekau į saugumo požemius. Čia manęs vėl laukė sunkūs tardymai, griežtas kalėjimo režimas. Beveik kasdieninės smulkios kratos neleido iš "slėptuvės" ištrauktį savo relikvią. Tik mano linksmojo suknelę vis pradžiugindavo ne tik mane, bet ir kameros drauges.

1949m. kovo mén. buvau pervežta į Lukiškių kalėjimą. Paskui perskaitė- skiriamą 10 metų bausmę. Kalėjime gerai pasidarbavo mano "talismanas". Vieną jo galą nuaušinėjusios į betono grindis, kitą- pririšusios prie pagaliuko, turėjome "peili". Supjaustydavome net storas nuo giuntinių maissus ir pasisiūdavome dailias rankines savo "kraičiams" susideti. Mano "peilis" keliaudavo į rankų į rankas. Tik mano linksmojo suknelę iš valdiškų skalbyklų grįždavo vis labiau išblukusi, mano numylėtasis kiškutis vis rečiau man šypsodavosi.

Lageriuose kaliniai turėjo devėti tik kalinio aprangą. Savus drabužius reikėdavo padėti į saugojimo kamerą, vadina-mą "kaptiorka". Taip ten atsidūrė ir mano istorinė suknelė. Poilsio dienomis stengdavausi ją pakilnoti, pravédimti, bet svarbiausia- tyliai pasidžiaugti.

1951m. patekau į vieną Bratsko srt. moterų lagerį. Vieną žiemos naktį zonoje užsidegė "kaptiorka". Medinis rastu barakėlis per pusvalandį supleškėjo iki juodos žemės. Sudėgių daiktų sąrašas viršininkui buvo pateiktas, žadėjo grąžinti panasius naujus daiktus. Deja, pasiskubino žmones išvežioti po kitus lagerius. O nauji šeimininkai apie buvusį gairę neno-rėjo né girdėti.

Taip ir nepavyko parsivežti į Lietuvą savo brangių daiktelių, Ačiū Dievui, kad dar pati grįžau gyva.

Marija RIMKIENĖ

Siauliai

Skaudžiausia - išdavystė

Mano tėvas Jonas Tikužis gimė 1899m. Šiaulių apskr. Tryškių valsč. Juodėjų km.

I karą tarnyba, pėstininkų pulką priimtas 1920m. rudeni. Tarnavo Panevėžyje. Kasmet už gerą tarnybą būdavo paaukštinamas. 1923m. gavo viršilos laipsnį. Vėliau iki 1935m. tarnavo liktinį, grįžo į gimtajį Juodėjų kaimą. Tarnaudamas kariomenėje, tévukas eksternu baigė gimnazijos kursą, gerai mokėjo lietuvių, rusų, kalbą, matematiką. Už stropumą kariomenėje apdovanotas Vytauto Didžiojo ordino 3 laipsnio medaliu ir Lietuvos Nepriklausomybės jubiliejiniu medaliu.

Tévukas turėjo fotografijų albumą, kuriuo labai didžiausios. Kai tévą enkavedistai teisė, man buvo 9-eri metai. Albumą atémė. Tardytojas Volkovas, pavartės albumą, ilgai žiūrėjo į tévo nuotrauką ir paklausė: "Tu turbūt daug mūsų išsaudei, jei turi tiek apdovanojimų..." Tėvas atsakė: "Aš sažiningai tarnavau savo Tėvynei, už tai buvau apdovanotas, o jūs, matyt, prastai tarnaujate, jei dar neapdovanotas..."

Devyniolika metų gyvenome Sibiro lageriuose, ilgus metus mama dirbo Kuogostacho gyvenvietės žuvies fabrike. Kai 1949m. fabriką uždarė, rudenį daugumą tremtiniai išvežė į Bykov Mysą. Ten išvažiavo Spietinių, Karos, Šapauskų ir kt. šeimos. Tada mums gyventi tapo dar sunkiau ir liūdniau. Mamytė (su dviem vaikais) liko be darbo. Patyrėme daug moralinių ir materialinių skriaudų. Mamytė parduotuveje dažnai prašydavo skolon maisto produktų. Kai 1950m. išsidarbino uoste, išeidavo ankstų rytą, grįždavo vėlą vakarą, o vaikščioti ledų buvo labai pavojinga. Pamažu skolas išsimokėjome. Grįzome į Lietuvą. Tėvas sakydavo, kad Sibiras dar nebuvu tokis baisus, kokios baisios buvo jo patirtos išdavystės- išdavystė Lietuvoje, tremtyje ir vėl- grįžus į Lietuvą. Nors jis jautėsi esąs svetimas tarp savų, patyrės ne vieną skriaudą, bet visa širdimi mylėjo Lietuvą.

Margarita TIKŪŽTĖ-BENDŽIUVIENĖ

Išdidumas nugalejo

Į politinių kalinių sąrašą patekau už laiške parašytus žodžius: "Mano klasėje néra pionierių šlamšto." Nežinau, kaip laiškas pateko saugumui, o aš-ka-torgon, netoli Taišeto, į 30-ą kalinių lagerį, žeručio perdirbimo gamykla, žeručio skaldyti- kasdien po 400g rūkomojo popieriaus storumo plokšteliu.

Retkarčiais cėche pasirodydavo nepažįstamų svečių- viršininkų, kurie tikrindavo mūsų darbą, ypač sugadintą, išmestą žėrutį. Kartą toks viršininkas mane apkaltino, kad per daug išmetu atliekų. Padék darbą ir eik lauk!

Graži Saulėta pavasario die-na, bet manęs tai nedžiugino. Supratau, kad šis susikirtimas geruoju nesibaigs. O jei atleis iš darbo? Brigadiņinkė pakvietė į kontorą. Viršininkas, sėdėjęs prie atskiro stalo, pradėjo skai-tyti ištisą paskaitą, koks svarbus plačiajai tévynei yra žerutis. Baigės paklausė: "Na, ką mes su jumis darysime?"- "Jūs viršininkas, o aš kalinė- ką norite, tą ir darykite..." Baisiai supykė pašoko ir suriko "Von ot siuda!" Strimagalviais išlékiau laukan, supratusi, kad dabar jau tikrai darbo netekau. Laukiu pietų

signalą, kada, atsidarius var-tams, galėsiu grįžti į baraką. Pagaliau iš cechų pasipylusios lyg skruzdės moterytės rikiavosi prie vartų, apspito mane, o artimiausioji draugė Elenė peikė, kad pasielgiju kvalai: argi sunku buvo atsiprašyti? Dabar gali išgrūsti prie miško darbų. Nieko, neprāžiusi, bet pataikauti nenoriu.

Laukiu vakaro- sužinosiu savo likimą. Atėjo vakaras ir pra-ėjo, o mane užmiršo. Jau ir rytas, ragina skambutis į darbą- o dar nieko nežinau. Kreipiausi į savo buvusių brigadininkę. Ji liepė eiti kartu su brigada į cechą. Nejaugis? Ten pašaukė pas darbų vykdymą. Drebėda ma kūtinau į "paskutinį teismą." "Prarabas", užuot velnia- vės, linksmai šypsodamas pranešę, kad viršininkas buvo pa-skrybes man penkias paras karcerio, bet jis nesutikęs, nes vi-sada padarydavau didelę darbo normą. Taigi vietoj karcerio buvau grąžinta į ankstesnį darbą. "Dirbkite ir toliau taip gerai!" - pridurė "prarabas".

Į darbo vietą grįžau nuga-lėtoja, išdidi. Anelė ALEJŪNIENĖ Griškabūdis.

vardu. Tik nušiurė krūmokšniai ir dilgės. LLA vadui!

Bet kas gi tuo pasirūpins, jei dar trys Kazio broleliai paguldė jaunasiams galveles už tévynę, o kiti- jau pasitraukę iš gyvujų arba senatvės prislēgti.

Tiesa, dar tebéra gyvi keli bendražygiai, bet ir šie, pensininko plutele krimsdami, ne ką teišgal. Tad ir krypsta akys į visos Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų sąjungą, vienijančią tūkstančius narių- gal padės.

Kitais metais minėsime Kazio Veverskio žūties penkiasdešimtmetį. Nejaugiai leisime, kad LLA įkūrėjo ir vadovo vardas susilauktų liūdno, Maironio pranašauto likimo: "Išnyksi kaip dūmas, neblaškomas vėjo, ir niekas manęs neminės!" LLA nariai Antanas NASEVIČIUS, Andrius RONDOMANSKIS

1993m. gruodis

IREMII NYS

6

Vincas VIČKAČKA

Ir tokių aukų nepamirškime

(Tėsinys. Pradžia Nr. 23)

2. Miguicionių mūšis

Pirmai sovietų okupacija, Kras- te pradėjo nežabota komunistinė agitacija. Nutilo liaudies dainos, tik nuolat skambėjo "Katiuša" ir "Jeigu karas ryto". Pradėjo vadintamoji žemės reforma. Iš ūkininkų, turėjusių daugiau kaip 30ha, atiminėjo žemę ir dalijo mažažemiams. Birželio pradžioje kai kurios šeimos, tarp jų ir Vičkačą, pradėjo slapstyti nuo išvežimo. Birželio 14d. pradėjo masinis gyventojų vežimas į Sibirą. Iš apylinkės išvežė buvusio šaulių būrio vado Jono Staknio, Bytautonių pradžios mokylos mokytojo Jono Čenkaus, Žilinų pašto skyriaus viršininko Baublio šeimą.

Staiga sekmadienį, 1941m. birželio 22d. - karas.

Birželio 24d. nemaži būriai rusų susispėtė apylinkėse miškuose. Vienas būrys, matyt, pakurstytas sovietinių aktyvistų, apsupo Vičkačų sodybą ir ėmė ieškoti brolių Juozo ir Martyno, kuriuos žadėjo sušaudyti. Laimė, jų nebuvo namie. Po šių įvykių apylinkės vyrai apsiginklavę ir nutarė sovietams priešintis - neįsteisti kladžiojančiu daliniu į kaimą. Buvo ginkluotų susidūrimų. Vienas sovietų kareivis žuvo, o du pasipriešinimo dalyviai - Juozas Gaurys iš Damanoniu kaimo ir Petras Arbačiauskas iš Ginakiemio kaimo buvo sužeisti. Iš Onuškio valsčiaus atkurtą vidaus policiją iš Kaniūkų kaimo išstojo Jonas Jaraminas, Aleksandras Kaukolis ir Martynas Vičkačka. Aleksandras Kaukolis su Martynu Vičkačka suėmė komunistų aktyvistą, Bytautonių gyventoją Vaclova Šemašką, pridėjusį prie žmonių trėmimo į Sibirą ir kursčiusi

(Tėsinys. Pradžia Nr. 7)

15. Vytautas, prijojės jūrą

Per kapus, per kryžių, kraują
Kelsis tėviškė laisva.

Žengs į rytmę jau nauja
Mūs brangioji Lietuva.

Bet kol laisvė švies sugrižus,
Kol išauš tas rytmety,

Gal ir man, ir tau po kryžių
Prie kapelių pastatys.

Viesulo sesuo
1948.X.28, Viešbutis
(Iš Aušrelės sasiuvinio)

Aktyviausias ginkluotas pasipriešinimas truko iki 1948 metų. Dideliais būriais partizanams laikytis miškuose darësi vis sunikau. Okupantų reakcija ir represijos stiprėjo, žūdavo vis daugiau partizanų. Todėl kovos taktika buvo keičiama. Marijampolės apskrities MGB skyriaus viršininkas pplk. Počinkov 1947 metų rugėjo mėnesio ataskaitoje išvardijo tokias agentūrines bylas:

1. "Aktyvieji", Nr. 459, sudaryta 47 04 16 Vytauto rinktinės štabui, vadas Gavėnas-Vampyras, 13 vyru, trys ryšininkai;

2. "Teroristai", Nr. 460, pradėta 47 04 05 trečiai Vytauto rinktinės kuopai, vadas Valaitis-Viesulas, 11 kovotojų, 4 ryšininkai;

3. "Užkardoniečiai", Nr. 495, pradėta 47 05 20 ketvirtai Vytauto rinktinės kuopai, vadas

sušaudyti brolius Vičkačkas. Tačiau byla jam sudaryta nebuvė, ir po dviejų mėnesių jis buvo paleistas. Policijoje Martynas tarnavo du mėnesius. Vokiečiams uždraudus Lietuvos laikinosios vyriausybės veiklą ir pradėjus "kalbos apie būsimą žydų naikinimą", nematė tikslu tarnauti vokiečiams, grįžo į namus ir vėl ēmėsi kaukolio amato. I jokias akcijas nesikišo.

1942m. vėdė kaimyno Jono Zaliecko dukrą Jadyvgą Zalieckaitę, persikėlę gyventi į Lieponių Žydaravą ir dirbo kalviu. 1943m. kovo mėn. giminės sūnius Bronius. Kol priartėjo frontas, Martynas ramiai dirbo ir augino šeimą.

1944m. liepos mėnesį grįžo sovietai.

Po kelių savaičių jaunus virus pradėjo šaukti į sovietų armiją. Beveik niekas nėjo. Martynas taip pat pradėjo slapstyti. Jo pradėjo ieškoti. Tada jis su šeima iš Lieponių Žydaravos persikėlė pas uošvį Joną Zaliecką į Damanoniu kaimą ir visą laiką slapstėsi.

Kaniūkų kaimo labai aktyviai ėmė veikti komunistuojantis stalias Juozas Černiauskas. Šautuvą užsikabinės, iš vedžiodavo kareivius, nurodinėdamas, kur gali būti besislapsantių. Karietiniai kėtė namus, klėtis, kluonus, tvartus. Išskodami vyru, tūnančiu slėptuvėse, ilgais durtuvaus badę kluonuose šieną, javus ir žemę apie trobesius. Paieškos nedavė rezultatų. Todėl aktyvistas skundė žmones, kurie jo nuomone, buvo nepalankūs sovietų valdziai.

Rugsėjo lapkričio mėn. apylinkėje buvo suimti Martyno brolių Juozas Vičkačka ir kaimynai Silvestras Aliukonis, Jonas Leonavičius. Pradėjus areštams, susikurė ginkluotas pasi-

Rutkauskas-Miškinis, 13 kovotojų, 2 ryšininkai;

4. "Pažistamieji", Nr. 533, sudaryta "Geležinio vilko" rinktinės štabui, vadas Varkala ir Gudynas-Žaliukas-Daumantas, 6, kovotojai;

5. "Žudikai", Nr. 579, pradėta 46 07 20 "Geležinio vilko" rinktinės pirmai "Radasto" kuopai, 14 kovotojų;

6. "Pelkininkai", Nr. 566, pradėta 47 08 04 "Geležinio vilko" rinktinės penktai "Varano" kuopai, 13 kovotojų;

7. "Išdavikai", sudaryta Bi-

rutės rinktinės Dariaus-Girėno kuopai, 35 kovotojai;

8. "Grobuonys", Nr. 582, pradėta 46 07 20, "Žalgirio" rinktinės Vytauto kuopai, 13 kovotojų, 3 ryšininkai.

Duomenys rodo ne tikrus faktus, o tik okupanto specialiųjų tarnybų sužvejotas ir "išmuštas" žinias. Agentūrinių bylų gana daug, matyt, kad represijos buvo planuojamos, plačiu mastu. Sakalas buvo tiesiog medžiojamas. Medžioklė ypač su aktyvėjo, kai vietoj Vytauto rinktinės vado Vampyro juo buvo paskirtas "Gelež. vilko" rink-

priešinimas. Jam vadovavo eigulys iš Petrauskų kaimo Juozas Matukevičius-Vilkas. Jo pavaduotoju buvo Martyno draugas iš Kaniūkų kaimo, Lietuvos kariuomenės puskarininkis Aleksandras Kaukolis, slapyvardžiu Pavasaris.

Kaukolis buvo pasižymėjęs kovo-sesu raudonaisiais partizanais. Jo vadovaujami kaimiečiai kartu su Onuškyje dislokuotu Vietinės rinktinės būriu 1944m. anksti pavasarį Voniškių kaime apsupo ir sunaikino 16 raudonųjų partizanų. Šio mūšio metu žuvo pirmasis Plechavičiaus rinktinės karys Jonas Kliučinskas. Pavasaris, sužinojęs, kad Martynas slapstosi Damonyse, pakvietė jį į partizanų grupę. Martynas sutiko iš 1944m. gruodžio mėn. įstojo į ginkluoto pasipriešinimo gretas. Slapyvardį pasirinko Vasara. Gruodžio mėn. jų būrys sunaikino Kaniūkų aktyvistą Juozą Černiauską. 1945m. sausio pabaigoje susikovė su Butrimonių stribais. Keletą jų nukovė, o stribų viršininkas, metės automata, pradėjo bėgti. Jis vijosi Martynas-Vasara. Jau beveik pasivijus, ruselis sustojo, išstraukė naganą ir darė posūkį į jį besivejantį. Vasara buvo tiek priartėjęs, kad suspėjo šautuvo buože išmušti iš rankų naganą ir Butrimonių stribų viršininką paémė į nelaisvę. Už drąsą Vilkas Vasarą paskyrė grandies vadu.

Tuoju po Butrimonių mūšio buvusiuose kaimuose partizanų būrių pasitarimas Miguicionių kaimo Taresi būrių vadai, pasitarimui vadovavo Vilkas.

Vasario 7d., anksti ryta, dar tamsoje, iš Miguicionių kaimų atvyko vidaus kariuomenės dalinys ir keletas stribų. Jie priartėjo prie sodybų abi-

tinės 5-os kuopos vadas Sakalas. Tai įvyko 1947m. rugsėjo mėnesį. Apygardos vadas Žvejys tada vizitavo "Geležinio vilko" rinktinę. Vytauto rinktinės 3-oji kuopa buvo patyrusi daug nuostolių ir 1947m. birželio 20d. vado įsakymu Nr. 48 buvo išformuota. Kuopos vadas Viešulas buvo paskirtas rinktinės ūkio skyriaus viršininku. Sakalui sugauti buvo rengiamos pasalos ir siuntinėjami maršrutinių agentai, taciau jam jokios čekistų gudrybės nebuvò naujiena.

pus kelio. Vienoje iš jų buvo Deksnio, kitoje kiti būriai. Dar kitis būriai stovyklavo toliau. Susitikimas buvo atsituikinės, abiem pusēms netiketas. Partizanai tolomo sargybiniu neturėjo, ir kareivius sustabdė jau priartėjusius per kokius 150 metrus prie sodybų. Sar-gybai paleidus ugnį, kareiviai išsiskleidė grandine ir šaudydamai ēmė slinkti artyn. Jie buvo gerai ginkluoti - automatais ir trimis lengvaisiais kulkosvaidžiais. Pakilę iš miego partizanai bėgo iš namų užimti pozicijų ir tuo metu labiausiai nukentėjo. Kareiviai visai priartėjo prie sodybų. Partizanai karietūs dar bandė atmesti granatomis iš sutelktą ugnimi. Laimė, kad buvo labai šaltas rytas. Karietūs kulkosvaidžių spynos, storai priteptos vazelinio, sušalo, ir kulkosvaidžiai neveikė. Tai sumažino partizanų nuostolius. Nors karietūs ir buvo geriau pasirengę, tačiau, nusileidę nuo kalnelio, jie atsidūrė atvirame lauke, o partizanus dengė pastatai ir akmenų krūvos.

Smarkus mūšis vyko apie 15 minučių. Karietūs, neatlaikę ugnies, bandė trauktis, tačiau dauguma jų (16 žmonių) žuvo. Vasaros žmonės mūšyje aktyviai nedalyvavo. Jie supo kareivius iš vakarų, o kiti būriai - iš rytu. Miguicionių tada žuvo devyni partizanai, du sunkiai ir du lengvai sužeisti.

Po mūšio partizanai nutarė trauktis į savo veiklos rajonus. Susirinko žuvusių draugu kūnus, kuriuos nutarė palaidoti Voniškių kapinėse. Tai turėjo atlkti Varėnos ir Valkininkų būriai. Besiruošiant žygiumi, apie 13 valandą, Miguicionių kaimą vėl atakavo nuo Burbonių kaimo atvykę stribai ir kareiviai. Jų jėgos nebuvò gausios, į artimą kontaktą nesuėjo, todėl partizanų kontakatos neatlaikė ir pasitraukė.

Šio mūšio metu partizanų aukų nebuvò. Besitraukdami stribai, vienoje sodyboje radę nuo kariuomenės besislapsantių jaunuolių, išsivedė jį į kiemą ir nušovę.

Nubloškusi prieš, partizanų ko-

Sakalas užeidavó pas patikimus ūkininkus, kartais apsistodamas ilgiu. Dar iki antrojo sovietmečio Kazys Greblakis ir Juozas Miežlaiškis, vėliau tapęs garsaus Lietuvoje "Šešupės" kolūkio pirmininku, buvo neįskiriami draugai. Jiedu susitikinėdavo mieste kiekvieną sekundė. Draugystė nenetrūko ir partizanaujant. Sakalas ateidavo į J. Miežlaiškio sodybą kartais vienas, kartais su kita, kartais civiliais rūbais, kartais karietūs uniforma. Visada būdavo

ionia, veždama žuvusius, skubiai patraukė Voniškių link. Žygiuojant miškų, ties mūšio vietomis pradėjo suktis žvalgybinis lėktuvas. Matyt, išeju sius i Voniškių kaimą partizanus lėktuvo įgula pastebėjo, nes lėktuvas visą laiką suko iš virš kaimo. Skubiai paragelę vyrai išvežė žuvusiuosius į kapines. Dar neįpusėje kasti duobės, pamatė nuo Sarapyniškės kaimo artėjančią kareivų koloną. Palikę kapinėse žuvusius, nuskubėjo pranešti likuiniams apie gresiantį pavoją. Partizanai skubiai traukėsi į Žilinų mišką. Du kulkosvaidininkai ugnimi dengė atstraukiančius partizanus.

Užvire mūšis. Netrukus pradėjo temi. Pasitraukus į mišką, karietūs nutiko persekioti ir skubiai organizavo miško apsupimą. Iš Vilnius į Valkininkų geležinkelio stotį buvo papildomai permesti kariuomenės dalinai. Per naktį įapsejus Žilinų ir Burbonių miškus. I Žilinų mišką partizanai pasitraukė dvien grupėmis. Numatydami karietūkų taktiką, miške negašo-Vasaros žmonės išžygiavo per Žiliną, Kaniūkus į kaimus už Valkininkų, o Varėnos būrys - per Puodžius, Jokėnus į Pamerkio kaimą, kur pernakojo išsiširkstę mažomis grupėmis.

Karietūkai Žilinų ir Burbonių miškus buvo apsupę visą savaitę. Partizanai neradę, atkeršo Miguicionių gyventojams - kaimą sudiegino iki pamatų, dalij kaimo vyrų sušaudė, nemažai sužémė. Vasara į Burbonių mišką grįžo po dviejų savaičių. Labai susijaudino, pamatės nusiaubtą Miguicionių kaimą. Vėjai gainiojo sodybų pelėnas ir šilpavo nuo gaisrų pajudavusiuose vienišuose kaminuose, kurie buvo vieninteliai šios žiurios tragedijos liudytojai.

Vertindami Miguicionių mūšio pasekmes, dalinių vadai priprāžino organizavę nepakankamą apsaugą, ir tekė užmokėti per didelę kainą žuvus daug partizanų ir labai skaudžiai nukentėjus vietinių gyventojų.

(B.d.)

apsistojimo vietose komanduoja ir raportuoja savo tiesioginiams viršininkams, pradedant kuopos vadu.

(pas.) GVR V-ao kuopos vadas Sakalas

Stasė Vizbaraitė-Dėdelienė prisimena, kad niekas taip gražiai nemokėjė karietūkai sveikintis, kaip Sakalas. Partizanai gerbė savo vadą ir mielai jam paklusdavo. Partizanų vadai suprato, kad be aktyvios užsienio paraimos, likę vienų vieni, jie neatkovos laisvės Lietuvai. Godžiai gaudydamo radijo balsus ir viltingai prognozuodavo laimingą savo vargų ir tėvynės pavergimo pabaigą. Ryšininkė Žibutė prisimena, kaip kartą Sakalas pasakojo apie neva iš užsienio gautą užduotį išmatuoti Baltijos pakrančių gylį. Atseit rengiamasi desanto operacijai. Ir ne tik partizanai skaudžiai išgyvendavo dūžtančias greito išsilaisvinimo viltis. Jos jaudino visus patriotus.

Kartą Sakalas davė Žibutei neįprastą užduotį - nupiešti emblemą, kurioje būtų atvaizduotas prijojės jūrų Didysis Lietuvos kunigaikštis Vytautas. Pasakui buvo išsiuvinėtas gražus antrankovinis skydas. Jis labai tiko prie karietūko munduro. Tokiai skýdeliai pasipuošė visi Vytauto rinktinės štabo karininkai. Néra žinoma, ar tokia emblema išliko. Kol kas jos aptiki nepavyko. (B.d.)

Edmundas SIMANAITIS

IŠ Sūduvos krašto istorijos

Kartą šnipai pranešė saugumui, kur ir kada galėti pasirodyti Sakalas. 1947m. spalio 24-25 naktį buvo surengtos trys pasalos prie Vyto Maseikio (?) sodybos. Ankstų ryta vyr. leitenantas Gorbač su keletu kareiviu ir stribų įėjo patikrinti, ar neužsnūdo pasalautojai. Šie buvo budrūs ir veikė pagal instrukciją. Jie neatpažino karininko Gorbač ir Marijampolės stribų Baravinsko ir nukovė juos vieitoje. Apie tai spalio 25d. vyria

1993m. gruodis

TREMINTINYS

7

Nuoširdi padėka "nepažystamiems"

S. Andrius

Lapkričio 22d. perlaidojant Lietuvos kariuomenės vado generolo S. Raštikio palaikus, eisenoje iš Karo muziejaus į Katedrą dalyvavau ir aš, nes generolas S. Raštikis man buvo artimai pažstamas.

Daugiaukstantinė minia skubėjo eiti, tai man, seneliui, (nes jau po 90m.) su visais suspėti buvo sunkoka. Bet pajutau, kad kažkas paémė mane už dešinės rankos ir prakalbino:

- Tėvuk, ar nebūjai pargriūti?
 - Aš turiu lazdą, tai nieko nebūjau.
 - Kiek, tėvuk, turi metų?
- Pasakiau.

Eisenos dalyviai vieni éjo be kepurė, kiti su kepurėmis, o aš éjau be kepurės. Dabar mane kažkas paémės ir iš kairės, paklause:

- Kodėl, tėvuk, be kepurės?
- Peršalsi.

- Kad generolo ir buv. Lietuvos kariuomenės vado palai-kai verti, kad prieš juos nusimume kepurę.

Besikalbédami kaip lygus su lygiu, priéjome Katedrą, ir tik bažnyčioje man paaškéjo, kas

mane, senelį, šefavo. Iš dešinės- premjeras A. Šleževičius, o iš kairės- Krašto apsaugos ministras L. Linkevičius.

Reikšdamas nuoširdžią padéką, džiaugiuosi, kad mūsų vyriausybė je yra tokią asmenybę, kurie užleidžia pirmą vietą nuoširdumui, o ne savo titului.

Senelis iš Garliavos Stanislovas ANDRIUŠIS

Redakcijos prieras. Ačiū auksčiams valdžios vyrams p. A. Šleževičiui ir p. L. Linkevičiui, kad pavedėjote šimtmetį seneli, atejujį nusilenkti gen. Stasio Raštikio palaikams. Tik ar jis nebuvu vertas ir didesnės pagarbos Lietuvos kariuomenės dieną?

Taigi šis senelis, jau pora metų kaip per kopės 90- nusipelnelės didžiausios pagarbos Stanislovas Andriušis, Lietuvos Nepriklausomybės kovų savanoris. Buves Veiverių pašto viršininkas, prieš nieką niekada ginklo nepakelęs, tačiau žiauriausiai kagebiust kankintas užkasant i žemę. Net tada, kai tardytojas pirštu jam buvo išgrūdės akį. Paskui dar 10 metų kalėjime, Sibiro gulaguose. Tokių užkastų Kazlų Rūdos miškuose tada buvo ne vienas. Tik vienas S. Andriušis apie tai parašė. Jo knygelė "18 parų po žeme" apkeliau visą pasaulį. Jam siunčia laiskus, padėkas,

S. ir E. Raštikų palaikų perlaidojimas, 1993 11 21 Kaune
Algirdo Kairio nuotraukos

atsiliepimus iš Amerikos, Australijos ir kitų šalių.

Tad ar nevertētų Krašto apsaugos ministerijai susiskaičiuoti, kiek tokiu, prie šimtojų jubiliejaus artejančių Nepriklausomybės kovų savanorių Lietuvoje beturime. Gal ir vienos rankos pirštu užtektų. O "tokius senelius" bent jau Lietuvos kariuomenės dieną gal reikėtų ne tik pavedėti...

Atsklaupli prieš juos per maža!

Ar tai ne žingsnis kairėn?..

Šiame straipsnyje noréčiau palyginti pokario rezistencijos kovų Lietuvą ir dabartį. Kur mes sukame? Štai toks pavyzdys. Vytautas Lapienis, g. 1922m., nuo 1944m. gruodžio mén. iki 1950m. sausio kovojo partizanų gretose Anykščių ir gretimuose rajonuose Kęstutio rinktinėje, slapyvardžiu Uosis. Niekšo išduotą jį, sunkiai sužeista, suémė ir nuteisė 25-eriems metams. Vierchnij Uralsko ir Vladimiro kalėjimuose jis išbuvo beveik 16 metų. Pažinau jį, jau grįžusį. Koks buvo, toks ir liko priešingas atėjūnams. Prasidėjus Sajūdžio veiklai, savo išlikusias jégas skyrė išsilaisvinimui. Tragiškuose Sausio išvykuose visas dienas budėjo prie AT rūmų ir Juragiuose. Už nuopelnus Lietuvai apdovano-tas LPKT sajungos garbės žymeniu. 1991m. liepos mén. buvo reabilituotas. Tapo Šaulių sajungos Kazlų Rūdos būrio vadu, aktyvus LPKT sajungos narys. Deja, kovose ir kalejimuose nualinta širdis neišlaikė, ir jis netikėtai 1991 gruodyste pasitraukė iš mūsų. Jo mirtį pagerbė Sajūdžio II suvažiavimas, paminklo televizija, nekrologus išspaustino "Tremtinys" ir "Tri-mitas". Atiduodami užtarnau-

tą pagarbą, liudėdami linkėjome jam amžinosios ramybės ir jo dėka atkovotoje mūsų žemelėje.

Deja, laikas nestovi vietoje, o kartu su juo keiciasi ir tai, kas, atrodo, ir neturėjo keistis. Ir kas svarbiausia, - keiciasi į blogają pusę. Paminėjės praeitį, noriu palyginti tą laiką su dabartimi. O dabartis Lapienio atžvilgiu logiškai nesuvokiamas. Prokuroras Paulauskas jo reabilitacijos dokumentą pasirašė, o 1993m. lapkričio mén. prokuro-ras Vaicekauskas tą reabilitaciją anuliavo, savo rašte net nepaminėdamas, kokias motyvais vadovaudamas, priėmė tokį "saliomonišką" sprendimą.

Padékime žemdirbiams
Matyt, žemdirbių streikas turės išvysti. Jeigu jis laimės- laimės visa Lietuva. Tai būtų tarsi antrasis At-gimimas, ypač kaime.

Manau, kad savo pagalbą streiko organizatoriams turėtų pasiūlyti mūsų Sajunga. Ir ne vien moralinę, reikiamą deklaracijomis, bet ir praktinę. Pavyzdžiu, jeigu streiko komitetas nuspręstų organizuoti streiko metu mokyklų, ligoninių ir gyventojų aprūpinimą šviežiu pienu, ir mūsų Sajungos nariai, pensininkai galėtų padėti.

Kazys JUODEŠKA

Keista, skaudu ir net baugu, kad ši "praktika" nesiplėstu ir kitų atžvilgiu. O jeigu taip, įdomu, po kiek laiko tie, kurie jau seniai bandė išprašyti okupantus, šiandien, svetimiems išsi-danginus, bus smerkiami už nemandagų elgesį su savo skriau-dėjais. Būkime budrūs ir saugokiame mūsų ir mūsų. Tėvynės išsikovotą laisvę ir Nepriklausomybę!

Kreipiūosi į Anykščių ir gretimų rajonų gyventojus, pažiūnusius Vytautą Lapienį, rašykite; ką žinote apie šių dienų "teisingumo" nuskriaustaji "Tremtinio" redakcijai.

Jerónimas ČIBIRKA
Kazlų Rūda

■ Neatsirado žmogaus nei buvusioje Aukščiausioje Taryboje, nei dabartiname Seime, kuris būtų pasiūlęs svarstyti įstatymą dėl pokario metų kovos su bolševikais juridinio įvertinimo bei šios kovos dalyvių teisių. Žinoma, ir mes visi turime prisiumti dalį kaltės, kad patys iki šiol šito nepareikalavome.

Ar nors vienam Lietuvos Laisvės sajūdžio dalyviui į darbo stažą buvo išskaičiuoti metai, atiduoti nuožmiae kovai su bolševikais ir jų samdiniais- tautos išdavikais? O tie metai iš mūsų gyvenimo išbraukti.

Maža to, spaudoje partizanai ne kartą buvo juodinami. Kai kurių laikraščių pozicija aiški, tad tokie šmeižtai ne nestebina, bet kodėl vadina mojoje laisvoje spaudoje niekas nepasidomi provokatoriaus MGB pulkininko Sokolovo veikla? Juk jo žmonės, veikdami partizanų vardu, žudė ir plėše Lietuvos kaimą. Nepaisant viso to, Sokolovas leidžia savo senatvę puikiame pensionate. O juk už tokijų sokolovų išlaikymą mokame mes. Kodėl jam nesudaroma baudžiamoji byla už vykdytą genocidą prieš Lietuvos gyventojus? Juk jis gyvena čia, ir bylai sudaryti niekas netrukdo. O gal tie, kuriems derėtų užsiimti Sokolovo veiklos tyrimu, bijo, kad kaltinamasis ir jų neįtrauktų į savo bylą?

Seimas ir Vyriausybė bent dabar turėtų padaryti tai, ką privalejo padaryti gerokai ankštau.

Nuo metų slenksčio

Kai į prieitį slysta paskutiniai kalendorinių metų puslapiai, maga pažvelgti atgal. Juk nuo daugelio buvusių išvykių ir darbų priklauso būsimasis gyvenimas. Šiomet labai realiai pajutome, kokias pasekmes paliko 50 nelaisvės metų. Ar mes nevertī turėti save nepriklausomą demokratinę valstybę, ar mes neturime sėžiningu ir protinį žmonių, kurie turėtų jai vadovauti?

Mums, politiniam kaliniams ir tremtiniam, pernai po nedžiuginančių rinkimų į Seimą, Naujujų metų šventės buvo liūdnos, bet nenuleidome rankų. Supratome, kad dar ilgai mus lydės okupacijos padariniai. Seimo ir Prezidento rinkimuose dirbo apie 200 mūsų skyriaus narių. Ir jiems pelnyta garbė, kad rinkėjai klaipėdiečiai gėdos Lietuvai nepadarė, ypač stropiai rinkimuose darbavosi skyriaus pirmininko pavaduotojas Povilas Mileris.

Šiomet išgyvendintas vienas svarbus mūsų sumanymas- pastatyti Klaipėdoje Tautos kančią paminklą. Skyriaus tarybos narys Jonas Tatoris ēmėsi šią svajonę paversti realybe, ir bendraminčių padedami tikslą pasiekėme. Dabar turime visi stabtelėti ir valandėlei susimąstyti, ko verta Tautos kančia.

Džiugina mus ir guodžia skyriaus politinių kalinių ir tremtinų choras, kuris dabar rengiasi Pasaulio lietuvių dainų šventei. Čia susibūrė 50 dainininkų. Vadovauja Vytautas Saikauskas, visų gerbiamas ir mylimas chorvedys.

Galime pasidžiaugti, kad susitvarkėme skyriaus narių kartoteką. Talkino jaunimas. Skyriaus taryba dirba darniai, visi stropiai atlieka pavestą darbą. Organizuota daug masinių renginių, minėjimų, išvykų. Prireikus išeiname į gatvę ir renkame parašus, rašome pareiškimus. Tėvynės Santaros taryba ateina su mumis aptarti bendrų reikalų. Tėvynės Santaros pirmininko pavaduotojas yra gulagų brolis Povilas Mileris. Pas mus vyko ir pirmas mokytojų tremtinų susirinkimas, kuriant J. Basanavičiaus lie-tuvių mokytojų sajungą.

Skyriaus pirmininkas Julius Martišius stengési palengvinti sunkią žmonių dalią. Iš miesto fondo žemės išrūpino dalį laikiniems daržams. 450 skyriaus žmonių gavo sklypelius, pasisodino daržovių.

Yra kuo pasidžiaugti, bet jaučiame ir kiek daug dar reikia nuveikti, norint sugražinti į mūsų gyvenimą teisybę.

Ona PADVARIETIENĖ

Į laisvę atėjome nepasirengę

Jeigu kas mane paklaustų, kodėl taip atsitiko, kad Nepriklausomoje Lietuvoje tiek daug sumaištis, netikrumo ir nevilties, trumpai atsakyčiau - į laisvę atėjome nepasirengę.

Argi šiuo keliu turėjo eiti besikelianti Lietuva? Argi tokia buvo mūsų vilčių ir troškimų pradžia Baltijos kelyje? Argi galima būti abejingam matant tai, kas dabar vyksta Lietuvoje? Demokratinės ir teisinės valstybės kūrimo pamatas- socialinis teisingumas. Todėl visai nepateisinas melas, demagogija.

Didelį susirūpinimą ir grėsmę visiem Nepriklausomybės iškovojojimams kelia prasidėjusi aktyvi savanorių žlugdymo kampanija.

Žmonių nepasitenkinimas netvarka nuolat didėja. Atrodo, kad tai jaučia ir valdančioji partija. Jie jau ragina ir kviečia žmones netriukšmauti ir nestreikuoti, ramina, kad valstybė pagal išgales rūpinasi žmogumi. Netgi ir valžių kritikuoti ragina, bet, žinoma, tik pagal galimybes. O tų galimybių vis trūksta, vis nėra. Sunku suprasti, kad nėra galimybų žmonėms indėlių grąžinti, juos indeksuoti, nėra galimybų užkirsti kelią nusikaltimams bei kitims geriemis ir būtiniems darbams padaryti. Gerai prisimename, kad ir stagnacijos laikais galimybų nebuviu labai dažnai ir gudriai buvo manipuliujama. Ir po Nepriklausomybės paskelbimo buvę anos valdžios atstovai toliau klaidina Lietuvos gyventojus.

Ir dabar, atvedę šalį į visiško chaoso, jie remiasi demagogija, savo kaltes verčia kitiems. Daugelis žmonių tai supranta ir, kaip išmano, taip protestuoja: badauja, streikuja, piketuoja. Bet plačioji visuomenė to negirdi ir nemato, nes tai blokuoja masinės informacijos priemonės.

Taigi vėl grįžo senieji žmonių kvailinimo ir mulkinimo laikai. Jonava

Kęstutis VABULAS

■ Neatsirado žmogaus nei buvusioje Aukščiausioje Taryboje, nei dabartiname Seime, kuris būtų pasiūlęs svarstyti įstatymą dėl pokario metų kovos su bolševikais juridinio įvertinimo bei šios kovos dalyvių teisių. Žinoma, ir mes visi turime prisiumti dalį kaltės, kad patys iki šiol šito nepareikalavome.

Ar nors vienam Lietuvos Laisvės sajūdžio dalyviui į darbo stažą buvo išskaičiuoti metai, atiduoti nuožmiae kovai su bolševikais ir jų samdiniais- tautos išdavikais? O tie metai iš mūsų gyvenimo išbraukti.

Maža to, spaudoje partizanai ne kartą buvo juodinami. Kai kurių laikraščių pozicija aiški, tad tokie šmeižtai ne nestebina, bet kodėl vadina mojoje laisvoje spaudoje niekas nepasidomi provokatoriaus MGB pulkininko Sokolovo veikla? Juk jo žmonės, veikdami partizanų vardu, žudė ir plėše Lietuvos kaimą. Nepaisant viso to, Sokolovas leidžia savo senatvę puikiame pensionate. O juk už tokijų sokolovų išlaikymą mokame mes. Kodėl jam nesudaroma baudžiamoji byla už vykdytą genocidą prieš Lietuvos gyventojus? Juk jis gyvena čia, ir bylai sudaryti niekas netrukdo. O gal tie, kuriems derėtų užsiimti Sokolovo veiklos tyrimu, bijo, kad kaltinamasis ir jų neįtrauktų į savo bylą?

Seimas ir Vyriausybė bent dabar turėtų padaryti tai, ką privalejo padaryti gerokai ankštau.

Sigitas KAJOKAS

1993m. gruodis

TREMINTINYS

8

IVYKIAI

NAUJOJI AKMENĖ. Nuostabi šventė šiemet spalio mėnesį buvo Akmenės rajono politiniams kaliniams ir tremtiniams, sajūdininkams, krikščionims-demokratams, Tėvynės Sąjungos (Lietuvos konservatoriu), Lietuvių tautininkų sąjungos nariams: visi susibūrė į Naujosios Akmenės kultūros namų salę prie šventinių stalų su dovanomis, sveikinimais ir vaišėmis Almos

Žuolytės-Vasiliūnienės 50-mečio ir jos mama Barboros Žuoliene 90-mečio proga. To susitikimo išpuštžiai daugeliui rajono tremtinii ir kalinių liks visam gyvenimui. **Aloyzas VILKYS**

MARIJAMPOLĖ. Lapkričio 28d. miesto kultūros centre lankėsi Rytų šalių lietuvių bendrijų vadovai: Vilius Bernatonis iš Tomsko; Zinaida Tetradovienė iš Kišiniovo, Moldovos lietuvių bendruomenės pirmininkė; Nijolė Zdelbaitė-Martiniuk iš Maskvos, Rusijos lietuvių kultūros bendrijos pirmininkė; Sigitas Šamborskis iš Karaliaučiaus, Mažosios Lietuvos bendruomenės pirmininkas; buvo atstovai iš Latvijos ir Baltarusijos. Juos lydėjo Pasaulio lietuvių bendrijų vicepirmininkas Rimas Česonis ir Vyriausybės patarėjas užsienio lietuvių reikalams Stasys Stungurys. Susitikime su miesto visuomene dalyvavo buvę politiniai kaliniai, tremtiniai, Šaulių sąjungos ir Tėvynės Sąjungos atstovai, rajono deputatai.

Svečių kalbos buvo labai nelinksnių, kupinos nuoskaudos, kad Lietuva beveik nesirūpina po buvusių sovietių išsibarsčiusių lietuvių. Stebino jų pasiryžimas neiširpti kitakliai daugumoje. Bendrijų pirmininkai papasakojo, kaip sunkiai ir atkakliai stengiamasi išsaugoti lietuviybę. Sibire, Maskvoje, Moldovoje ir kitur. Žinodami, kaip sunkiai dabar gyvena mūsų tautiečiai sovietmečio nualintuose Rytuose, mes, buvę politiniai kaliniai ir tremtiniai, turėtume pagal išgales juos paremti dvasiškai- siusti jiems lietuvišką knygų, vadovelių. **Irena SMETONIENE**

Kas palaidos?

Noriu papasakoti apie Kuršėnų miesto gyventojo politkinio, tremtinio Stasio Sakalauskio liūdną gyvenimo pabaigą. Jis mirė lapkričio 30d., tačiau laidojimui jo sutaupyti pinigeliu neužteko, nors dirbo žmogus visą gyvenimą...

Stasys Sakalauskas pagal 58-ąjį straipsnį buvo nuteistas 10 metų. Kalėjo Vorkutos lageriuose, grįžo iš "kurortų" be sveikatos. Buvo darbštus stalias, triūs, taupė "juodai dienai", turėjo Kuršėnų taupomojoje kasoje 5000 talonų. Dabar tos viso gyvenimo sankaupos virto 50 litų. Skurdžios Šiaulių raj. savivaldybės pašalpos nepakako karstui ir laidotuvėms, juolab kad kapinės, kur palaidota velinio žmona Sakalauskienė, už 15 km. Geri kaimynai surinko aukas, LPKTS Kuršėnų skyrius parūpino nemokaną autobusui ir automašinai karstui, tremtiniai choras pagiedojė... Taip geri žmonės ir palaidojo. O kur valdžios vyrai, jų rūpinimasis?

Toks skurdas gal dar mažiau budyti akis, jei šalia nekerotų valdžios vyrų prabanga. Ar dabar reikia Nidoje Prezidentui Brazauskui statyti vilę už 2,7 milijono litų? Gal dar nereikėjo griauti vadinamosios Kosygino vilos?

Kur kas paprasčiau žmonėms neatsakingai bruki minti, kad Lietuvą ekonomiškai sužlugdė buvusios vyriausybės, o patiemis švaistyt lėšas vilę statyboms, prabangioms užsienio mašinoms ir nematyti pensininkų, invalidų, politkalinių, tremtinii, kurie, visą gyvenimą sunkiai dirbę, pakėlę tremtį, dabar neturi lėšų net laidotuvėms. **Kuršėnai**

Jonas VAIŠNORAS

Dėkojame parėmusiems mūsų Sąjungą: *Vilniaus krašto Lietuvių sąjungos išeivijoje pirmininkui p. Broniuui Sapliui iš Kanados - 100\$ Can. Prel. Juozui Prunskiui - 300USD; Dr. Onai Prunskytei-Garunienei - 50USD; p. Aušrelei Liukvičienei, p. Petru Peleckui - po 25USD; p. Algirdui Steponaičiui, p. Milda Tamulionienei, p. J. Slajui - po 20USD; p. V. Stropui, p. I. Kairytei, p. D. Kučenienei, p. F. Kaunui, p. Z. Juškevičiui, p. A. Ramzai, p. V. Kleizai, p. Ž. Čebrauskui, Dr. Taurui, p. K. Ambrozaičiui, p. J. Pabedinskui, p. J. Vazneliui, p. Gruodžiui, p. Maleškai, p. A. Šlezui, p. V. Šauliui, p. Narbučiui - po 10USD; p. E. Korzonui, p. A. Paužuoliui, p. R. Kubiliūtei - po 7USD; p. J. Prunskiui, p. Dainui, p. Bindokienei, p. Krakaičiui, p. P. Brizgiui, p. M. Černiūtei, p. Šoliūnui, p. V. Naudžiui, p. Paragauskui - po 5USD.* ir parėmusiems LPKTS leidžiamą spaudą: *p. Ramūnu Buzėnui, p. Valdui ir Daliai Kazlauskams - po 100USD ir Lietuvių Bendruomenių Vakaru rajonų valdybai - 50USD. Melburno "Talkai" - 500USD; Melburno KM draugijai - 100USD; p. Z. ir A. Mucnickams - 30USD; p. Stumbrienei - 20USD; p. S. Baltrūnui - 10USD. P. Birutei Kemežaitei už plokštèles ir žurnalus; p. Vytautui Karaliūnui iš Kauno - 20Lt.*

TREMINTINYS

Vyr. redaktorė Vanda Poderytė

1993m. gruodžio 22 d. Nr. 24 (105). SL289.
Mūsų adresas: Laisvės al. 39, 3000 Kaunas,

Redakcija: Ona Balcytienė, Danutė Bartulienė, Birutė Oksaitė, Edmundas Simanaitis, Irma Žukaitė

ATSILIEPKITE!

Pirmasis karo šūvis

Pirmomis Vokietijos-TSRS karo dienomis Pabradėje diskotekų dalinių kariai lietuvių pasipriešino NKVD, politinių vadovų represijoms, sukilo ir kautynė žuvę, buvo suimti ir sušaudyti.

Norėčiau paskelbtį žinomas žuvusių pavardes. Gal kas galėtų jas patikslinti, papildyti arba atsilieptų giminės. Kitais metais, jei pavykštų surinkti pakankamai lėšų, reikėtų šiemis kariams pastatyti paminklą.

Dvejose Pabradės kapinėse palaidota: Iln. Kazys Žinius, 215 Š. p. gydytojas; j. psk. Jonas Končiūnas, Žv. bt.; psk. Adolfas Petrus, žuvęs 1941 06 23(24); grand. Antanas Jurkonis, 259 Š. p. ž. 1941 06 23; eil. Eduardas Astrauskas, 259 Š. p. ž. 1941 06 25; eil. Pranas Gražinskas, 616 A. p. ž. 1941 06 25; eil. Antanas Matiukas, Žv. bt. ž. 1941 06 25; eil. Eduardas Vaišnya, Žv. bt. ž. 1941 06 25; eil. Vaclovas Venckus, A. p.; Povilas Vnarauskas, 259 Š. p. ž. 1941 06 25; eil. ? Zuozas, 234 Š. p.; part. Marcelis Jasukaitis; penki nežinomi karių.

Atsiliepimus prašome siusti adresu:

Valdas Striužas, Žilvičių 14a-24, Švenčionėliai 4720.
Valdas STRIUŽAS

D. ŠNIUOLIENĖ

Ar prisimenate, broliai?

Angaros žiotyse Strelkoje Klaipėdos etapo tremtiniai

Visi mes, vyresnėjų Lietuvos žmonės, dar gerai mename Neprisklausomybės laikus. Su meile visi savo ūkydose prisimename tą ramybę ir laisvę. Deja, džiaugėmės neilgai.

Štai ką pasakoja ilgos kelionės dalyvis Juozas Venslauskas, Andriejavo valsčiaus mažažemio sūnus, darbininkas, siuvėjas, vėliau prekybininkas.

Išgyvenome, rodos, visus baimus pirmomis karo dienomis. Sudėgė namai, vargom. Sugrįžo vėl raudoniej plėšikai, užgyveno vos baigiamus įrengti namelius Andriejave.

Areštas, tardymai, grasinimai. Vieną kartą, antrą kartą. Siūloma draugystė enkavedistams reikia judošių. Nieko nepeš, paleidžia. Bet ramybės nėra. Palikę namus, išvykstu į Klaipėdą, organizuoju prekybą. O čia plūsta svetimtaučių ir plėšikų, valkatų ir kitokio plauko iš platičiosios tėvynės. Širdjų skauda, pagalvojus apie atėti Klaipėdos savanorių taip sunkiai atkovotos Neprisklausomybės aušroje. Ir brolis Kazimieras čia kovojo, vijo bermoninkus. Neramūs metai, dingsta tarnautojai, sklinda gandai apie tremtumus. Pirmą valandą nakties, jau gabena ir mūsų šeima į tremtį. Mus tris su jauniausiu sūnumi Augustinu. Lieka vyresnysis pasislėpęs Mindaugas, antros klasės gimnazistas.

Ne ką spėjome pasiūlti, jėga nubogino į stotį, įstumė į vagoną, jau beveik pilna šeimų. Tris paras vežė ir vis grūdo žmones į gyvulinius vagonus. Vėliau dar kelias paras laikė už Klaipėdos Budelkė-

mio stotelėje. Ir dar vis vežė, gaudė pasislapusius. Tai buvo 1948 metais gegužės 22d. Buvo daug pažystamų Raudonis, Truska, Lankutis, Sakalauskas, Girkontas, Jančauskas, Piekus, Ripskis, Šniukštės, Aukškinės ir daugelis kitų iš žmonos sesės Dausynienė.

Tai buvo didžiulis etapas, sklidė gančiai, kad apie pora tūkstančiu žmonių. Žodis

do į tą daržinę ir dar plūdosi. Darėsi galutinai ašku, kad Čigonas - tai lydejės šnipas, o gal ir enkavedistas. Jei nuotraukoje atpažinote save ar pažįstamus, atsiliepkite. Rašykite Antanui Ruškiui, Sodų 6a, Raudondvaris, Kauno raj. 4320 arba redakcijai.

Juozas VENSLAUSKO pasakoja, užrašė Antanas RUŠKYS.

1948m. jaunimas Angaros-Jenisejaus trikampyje, juodu tašku kaktose pažymėtas Čigonas

do į tą daržinę ir dar plūdosi. Darėsi galutinai ašku, kad Čigonas - tai lydejės šnipas, o gal ir enkavedistas. Jei nuotraukoje atpažinote save ar pažįstamus, atsiliepkite. Rašykite Antanui Ruškiui, Sodų 6a, Raudondvaris, Kauno raj. 4320 arba redakcijai.

Juozas VENSLAUSKO pasakoja, užrašė Antanas RUŠKYS.

Prašome paliudyti apie šiuos rezistencijos dalyvius, norinčius gauti rezistencijos dalyvio pažymę: Irena Magdalena Miklušienė, veikusi Plungės raj.; Antanas Beliūnas, veikęs Panevezio raj.; Antanas Grušauskas, Adolfas Gecevičius, veikęs Varėnos raj.; Albertas Paluckas, veikęs Radviliškio raj.; Marija Liorentaitė, veikusi Prienų raj.; Juozas Skaržinskas, veikęs Marijampolės raj.

Atsiliepimus prašome siusti Rezistencijos dalyvių teisių atstatymo komisijai, Laisvės al. 39, 3000 Kaunas.

Aitäsimas: "Tremtinys" Nr.22(103) E. Simanačio straipsnyje "Dar apie Raisupio kautynes" l. sk. 6-7 eil. iš ap. skaityti "slapteji agentai, slapyvardžiu Vasiljevas ir Lapė, pranešę jog,

Kaina 15 ct
tel. 223508